

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр, дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 40 (10841) хемис 4-октябрь, 2018-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

2-октябрдиз Дагъустандин Къил Владимир Васильеван регъбервилек кваз Дагъустан Республикадин Хатасувилин Советдин заседание къиле фена.

Адан иштиракийи исполнительный властдин федеральный органрин Дагъустан Республикада авай территориальный органри, Дагъустандин исполнительный властдин органри ва республикадин муниципальный районрин ва шеъеррин окружин чадин самоуправленин органри республикадин жуъреба-жыре дережирин бюджеттрез налогрин ва налогар тушир пулар атун таъминарунин рекъяй санал квалахуниз ва барадай къабулзаяв серенжемпиз талукъ месэла вервирда.

Вичин раҳунра РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместителдин везифа-

Владимир ВАСИЛЬЕВ:

“Карииз килигна къимет гуда”

яр вахтуналди тамамарзавай Гъажимегъамед Гъусейнова къейд авурвал, республикадин агъалийрин яшайишдин дережа ххун бюджеттрез къевзэй налогрин ва налогар тушир пуларин къадар артух ххун таъминарунхъ галаз къевлай ала-къалу я: “Региондин бюджетдин 104 миллиард манатдин такъатрикай инфраструктура вилик тухун патал, рекъерин фонд квачиз, алай йисуз 4 миллиард манатдилай тъимил такъатар, яни 3,8 процентдин такъатар чара авун къалурнава. Хуси дохордин къадар аквадайвал артухар тавунмаз республикадин агъалийрин яшайишдин дережа ва ери хкаждиз ххун мумкин туш”.

Республикадин жуъреба-жыре дережирин бюджеттрез налогрин ва налогар тушир пулар атун таъминарунин рекъяй къабулзаяв серенжемпин гъакъиндей Федеральный налогрин къултугъдин РД-да авай Управленидин руководитель Газинур Апсалямова гегъеншдаказ съгъбетна.

“Республикадин сад авунвай бюджетдиз чара ийизвай налогрин пуларин къадар артух ххун къязанмишиз алакъяна. И кар федеральный къурулушин территориальный органрини республикадин исполнительный властдин органри санал квалах тухунин нетижада таъминариз хъайди я”, - къейдна ада.

Ада вич къиле авай ведомстводини РД-дин МВД-ди налогирхъ галаз алакъалу къанусувилериз рехъ гуниз талукъ делилар сада-садав гъиле-гъил аваз ага-къарунин патахъай икъардал атанвайдайкни лагъана.

ФНС-дин РД-да авай Управленидин руководителди РД-дин эцигунрихъ галаз алакъалу хиле пилотный проект къилиз ақъудун давам жезвайдакай хабар гана ва адан макъсад квекай ибарат ятла съгъбетна. Икъл, ада къейдна: “Къиле тухузвай серенжемпин макъсад налогрин база ачухдаказ раиж авункай ва республикадин эцигунардай хилен карханаяр “хъендикай” хкудуникай ибарат я. Региондин эцигунрин базардин 92 иштиракчи хартиядал къулар чүгунва, яни Дагъустанда товарралди таъминарунин квалахар ва

къултугъар авунин базарда къанунсуз гъерекатриз акисвал авунин рекъяй саналди тир политика уъмуърдиз кечирмишзава”. Газинур Апсалямова гъакъни малумарна: “Гъар са агъалидивай контролльно-кассовый техника ишлемеш тийизвай ва кассадин чек тагузвай алишверишдин агентдин патахъай телефондин 89887330303 нумрадиз зенг авуна хабар гуз жеда. Чи республикадин агъалийрик налогрин барадай къанунрал амал ийидай хътин ерияр кутунин жигъетдай саналди тир квалах давамарун герек я. За юлдашивай чек истемишун чарасуз тирдан патахъай чин колективтра талукъ тир гъавурдик кутун квалах тухун къевлай тлалбазава”.

Рахунрихъ яб акалайдалай гъугъунин Дагъустандин Къили Республикадин Гъукуматдин Председателдал бюджеттрез къевзэй налогрин къадар аквадайвал артухариз алакъай, иллаки нетижалудаказ квалахай руководителар наградаир гун патал къалурун тапшуршина. И рекъяй къулухъ галамукъзайвайбуруз лагъайтла, Владимир Васильева чин къултугъдин везифаир менфятлудаказ тамамаруниз эвер гана: “Эгер квез виликдай хъиз квалахиз кланзаватла, я таъхайтла, күн алай къултугъдин дережада аваҷидри күнне аннамишаватла, арзаяр кхъена квалахдилай элячла. Вучиз лагъайтла са тъимил вахтарлай чна неинки кар къилиз акудзайбуруз, гъакъни руководителрэзни къимет гуз башламишда. Чи вил күнне күн квалахдэн къайда дегишарунал ала. Исятда лагъайтла, чун жува ишлемишвай правовой къайдайрикай рахазва. Күн заместителрин, муниципальный дережада аваз къанун-къайда хуъдай къурулушин квалахдиз фикир це. Абур квалахал вуч паталди къевзэйди я, абурун квалахдиз гъихътин уълчмейралди къимет гузвайди я? Им вирида талукъ месэла я. Муниципалитетрин руководителар яз, күнне налогар гун тавуниз рехъ гана виже къведа”.

Республикадин Къили Дагъустандин хуси дохордин пулар ишлемишнанди бажарышавай “100 школа” проектдиз талукъ ихтилатни кудна: “Чав виликдай макъмларай са миллиард манатдилай артух

такъатрин чадал налогрин пулар яз 315 миллион манатдин такъатар агақъяна. Къилинди лагъайтла, и такъатрикай чна чи аялар патал школаир цийикла тулькур хъийдайвал тъар са школадиз 2 миллион манат такъатар чара авуна. Чи республикада 133 школа чкъидай гъалда ава-муниципалитеттин къилери гъа идан патахъай фагъум-фикир авун герек я. Квекай чехи ксар авур, күн школайриз, гъакъи-къатда, 30 йисан девирда са кепекни чара авунач! Нетижада абур лап къуынне хъана. И месэладал вуж машъул жеда? Россияди чаз алай вахтунда 70 автобус ба-гъишнава. Чаз лагъайтла, къве вишелай виниз автобусар герек я. Им чна квехъ галаз санал гъялна кланзавай месэла я. Чун руководителар я. Чи аялриз хатасуз ва алай аямдин истемишунрихъ галаз къзвай автобусар маса гъич са касдини гудач”.

В.Васильеван гафаралди, и рекъяй тухузвай квалах къултугъдал алай гъар са касдин квалахдин менфятлувилиз къимет гузвай асул делилдиз элкъеда.

Эхирдай ада хълагъяна: “Ина ихтилат-риз килигна ваъ, карииз килигна къимет гуда. Чна Дагъустандин халкъ ва, сифте нубатда, аялар ва яшлу ксар чарасуз генек вири шейэрлди таъминарун лазим я. Вичел налог вегъезвай ва гележегда вичи пенсийрин ва маса пуларин къадар тайнардай лайхху мажхуб гүнни таъминарун герек я. И квалахда къилинди лагъайтла, “хъендик квай” такъатрин къадар тъимиларункай ибарат я”.

Заседанидал “яшайишдин квалахеринни коммунальный майиштада газдин тадаракар ишлемишун авай гъалдин ва республикадин властдин органри абурун хатасувал таъминарунин рекъяй къабулзаявай серенжемпин гъакъиндей” месэләдизни килигна.

“Газпром газ паюн Дагъустан” ОАО-дин исполнительный директордин заместителдин везифаир тамамарзавай Ферзилагъ Исламован гафаралди, и хиле гуз-чывал къиле тухудай чываз гъалтзаяв асул четинвал гражданы чин квалахера

Бегъер къватI хъийизва

“Лезги газетдиз” РД-дин хуърун майиштадин ва съурсетдин министерстводин пресс-къултугъди хабар гайвал, октябрдин эвел къипера Дагъустанды, санлай къачурла, 138 агъзурни 176 тонн ципицлар къватI хъувунва.

Къейд ийин хъи, бегъердикай 114 агъзур тонн гъядай карханайриг агақъарнава, саки 29 тонн маса ганва.

Министерстводин пресс-къултугъдин векилдин гафаралди, ципицлар къватI хъувунин карда Дербент (46 агъзур тонн), Къаякент (22,7 агъзур тонн), Табасаран (13,4 агъзур тонн) районар къенкъечи жергейра ава. Юкъван гъисабдалди, 1 гектардай 97 центнер бегъер къватI хъийизва.

Рикъл ххин, алатай йисуз Дагъустандин майиштари 168,8 агъзур тонн ципицлар къватI хъувунвай. 2018-йисуз республикада уъзумчиилил хел вилик тухуниз Дагъустандин бюджеттрез 580 миллион манат пул чара авуна. Алай вахтунда Дагъларин улькведа ципицлухрин майданри 25 агъзур гектар тешкилзава. Абурукай 18 агъзур гектар бегъер гузайбур я.

▶ 2

Нумрадай къела:

УМУР

Азарар - куынне, жерягъар?..

Лутуриз рехъ чи законрин бушвилини, медицинадин илим, инсанар сағъардай идарайрин къвалах зайнф хуунини, чехи пай агъалийрихъ а къултугърай гудай пул тахунини (кесибили) ачуҳазавайдал шак алач. Шумуд йис я, чина образованидин илимдин хилера “реформаяр” пульдайбур къиле тухуз. Нетижада хъсан газа пешекаар чинай масанриз катнава. Мектебар, вузар учебникар авачиз ама...

▶ 3

ИРС

“Чан зи Зуль...”

Чи квалае лезгирин тъвар-ван авай ксар пара къватI жедай. Стлал Сулейман, Эффенди Капиев, Алибек Фатахов чиниз ара датлана къведай. Ихътин йикъар заз газа къандай. Гъажибеган тлалбуналди за тъялму тъльнар, къафунар гъазурдай. Анжак чи рикъл алай мугъманриз къафунар ваъ, зи ихтилатар газа къандай. Заз чи фольклор хъсандин чидай. Чи газа баядар, маҳар, къисаяр хуралай къелдай за.

▶ 4

ИЛМ

Дурумлу зегъмет сифтени-сифте - агалкъунрин бине

Шайдабег Айдабеговичан педагогика-диз талукъ къвалахар неинки Дагъустандада машъур я, адап ктабрихъ Вирорсиядин ктабрин палатада, Якутиядин, Чувашиядин, Калмыкиядин ва маса республикайринн крайрин образованидин министерствойра, гъакъни Кеферпатан Кавказдинни Юкъван Азиядин халкъарин педагогикадинни культурадин ирс ахтармишавайбуруз еке игътияж ава.

▶ 5

САГЛАМВАЛ

РикI назик шей я, ам хъу!

Рикълин уъзур (ИБС) акатунал, инфарктдал гъизвай себебар тайнариз чётин туш. Икъл, дамарра ивидин гъерекат иигин хъун (140/90 мм ва ададай виниз), панкритус чулагун, ивидик холестерин (умуми холестерин 5 ммоль/литрдилай виниз), шекер газа хъун, пи акъалтун ва тъимил къекъуын-ибур рикълинни дамаррин азарар акатунал гъизвай къилин себебар я.

▶ 7

ОБРАЗОВАНИЕ

Баркаллу рекъе аваз

Рутул райондин Хъульбури хуърун школадин тарихдин тарсарин тежрибали муаллим Къурбанов Санидинан чехи буба Жабраилан квалахни ихътин мектеб хъанай. Дагълух хуъре савадсузал төрг авун патал 1921-йисуз ачухай ана ахцеъви Акимов Абдуллағъ, къакълави Рамазанов Расул ва хъульбуви Айазов Мегъамед муаллимар тир. Тарсар араб чалал гузайвай.

▶ 9

Владимир ВАСИЛЬЕВ:

“Краиз килигна къимет гуда”

1 ◀

авай газдин тадарақриз килигун патал пешекарар гъамиша къвализ ахъай тавуникай ибарат я.

Ахпа и месэладай РД-дин Государство-дин шайищдин къвалерин инспекциядин руководитель Али Жабраилова доклад авуна.

“Тебии газ ишлемишдайлар къетен гъалар арадал атунин асул себебар газдин линиядик садални алуук тавуна экечүнүкай, сертифицироват тавунвай тадарақар ишлемишүнүкай, хатасузвал хүннин серенжемрал амал тавуникай ибарат я. Газ ишлемишүнай жавабдарвал сифте нубатда абонентрин чин хиве гъатзватаны, кылдин ксарин ихтиярда авай газдин тадарақрихъ виликамаз кутгуннавай икъраррин бинедаллаз гелкүйн лазим тир компанийн хиве авай жавабдарвални тимил жезвач”, - лагъана Али Жабраилова.

Вичин нубатдай яз Россиядин МЧС-дин

РД-да авай ГУ-дин начальник Н.Къазимегъамедова малумарыйвал, 2018-йисакай алатнавай девирда абонентри сертифицироват тавунвай газдин тадарақар ишлемишүн себеб яз бедбахтилил б душуш хана. А душушшириди 4 касдиз хасарташал, са кас телефон хана.

Дагъустандин Кылии докладчыриз са жерге суаларни гана. Икъл, В. Васильева и хиле алакъаяр контролвалдай ва гүзчиваалдай органрикай ни тайндаказ къайдадик кутун лазим ятла, гъа кардиз итиж авуна. Раҳазвайбурувай и ва са жерге маса суалприз тамам жавабар гуз хъанач ва идах галас алакъаяр яз Дагъустандин Кылии абур тагъимарна. Идалайни гъейри, ада РД-дин Гъукуматдин Председатель Артем Здуновал и месэла, пешекарар желб авуналди, мад сеферда вөрөвирд авун пландик кутун тапшурмишина.

РД-дин Кылинин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъ

Къвалералди таъминарда

месэла гъялун патал 257 миллион манатдай артух пул чара авунва, идакай 150 миллион манат-республикадин бюджетдай.

Мадни малум хъайивал, алатай ийсуз республикада винидихъ къалурнавай категориядик акатзавай 322 аял къвалералди таъминарна. И мурадар патал 265 миллион манатдилай артух пул чара авунвай. Республикадин образованидин ва илимдин министерстводин делилралди, къенин юкъуз Дагъустанда етим ва диде-бубадин къаюмвилай хкатнавай, чеб къвалералди таъминарнан лазим тирбурун жергедик квай аялрин къадар 2800-далай виниз я.

Виликдай “Лезги газетди” Дагъустанда етим аялриз къвалер чара авун пландик кутунвай муниципалитетта абурун кылие авай ксарин хиве “неинкин вахтунда къвалералди таъминарнин, гъакъини етим аялриз гузай къвалерин еридин жигъетдайни жавабдарвал авайдакай” хабар ганай.

Гъазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Дагъустанда етим ва диде-бубадин къаюмвилай хкатнавай 300-далай виниз аялар алай ийсуз къвалералди таъминарнан пландик кутунва. Идалай “Лезги газетди” алатай гъяддиз республикадин образованидин ва илимдин министерстводай хабар гана.

“Чеб къвалералди таъминарнан лазим тирбурун жергедик акатзавай етим ва диде-бубадин къаюмвилай хкатнавай 313 аялдиз алай ийсуз къвалер гун планламишнава”, - лагъана ведомстводин векилди. Адан гафаралди, и

Таксир кутазва

чи МУХБИР

26-сентябрдиз Дагъустандин виликан къилин стха, республикадин Халкъдин Собранидин депутат Ражаб Абдулатипов къуна. Идан гъакъиндай журналистриз Россиядин Силисдин комитетда малумарна.

“Дагъустандин Халкъдин Собранидин депутат Ражаб Абдулатипов тахсиркарвилил дестеда иштиракунай къунва. Мұквалип вахтунда РФ-дин УК-дин 210-статьядин 2-паюнай (“Тахсиркарвилил десте тешкилунай”) адақ тахсир кутазвайди малумарда. А дестедин членри ришият къачуз, законсұздакас гражданриз набутвилер тайнаразай. Идалай вилик гъа и уголовный деподай республикадин медико-социальный экспертизидин бородин руководитель Мегъамед Махачев ва адан гылук квай ксар къунай”, - лагъана ведомства.

28-сентябрдиз Махачкъаладин Советский райондин судди Дагъустандин Халкъдин Собранидин депутат Ражаб Абдулатипов тахсиркарвилил десте тешкилунай, законсұздакас гражданриз набутвилер тайнарунай къуна.

“Къе Махачкъаладин Советский райондин судди 10 ийкъан вахтунда адас къунин къаарар акъудна”, - лагъана суддин векилди. Адан гафаралди, эгер адак тахсир кваз хъайитла, ам къунин вахт къве вацран вахтуналди - 26-ноябрдади давамарда.

РФ-дин Силисдин комитетдин официальный каналда малумарзайвал, Махачкъаладин судди силисдин тілабун къилиз акъудна ва Абдулатипов къве вацра дустастынан.

Ражаб Абдулатипов 1997-2000-йисара Дагъустандин миграционный къуллугъдин руководитель, 2002-2016-йисара Дагъустанда авай Россиядин УФМС-дин начальник, МВД-дин Дагъустанда авай миграциядин крарай управленидин начальник тир. 2016-йисан сентябрдилай ам Дагъустандин Халкъдин Собранидин образованидин, илимдин ва культурадин, жегъилрин, спортдин ва туризмдин крарай комитетдин председателдин къуллугъдал алай.

Дагъустандин Халкъдин Собранидин депутат Ражаб Абдулатипов адвокатди ам дустастын жигъетдай Махачкъаладин Советский райондин судди акыннавай къарадардал рази тушири къалурна. Идан гъакъиндай “Лезги газетди” Абдулатипов адвокат Мирзехан Гъасанова малумарна.

Испен юкъуз чна Дагъустандин Верховный суддиз арза вугана, - лагъана М. Гъасанова. Адан гафаралди, Ражаб Абдулатипов аз талуу яз “уголовно-процессуальный законда къалурнавай истемишурап амал авунвач”.

“Кылди къаучуртла, тахсирлу авун патал къабулзайвай серенжем бинеламишдайла къалурнава хъи, шак физвай шагындириз зур къалурун, чуюнүх хъун ва силисдиз маса жуъреда таъсир авун, тахсирлу тирди субтарзавай делилар терг авун мумкин я. Амма и крат садни авач”, - къейдна адвокатди.

Уголовный делодай силисдин къалахар кылие тухузва, ришият къачур б душуш хъайна.

Адвокатдин гафаралди, Ражаб Абдулатипова “вичин тахсир хиве къязвач, са гынхтин ятланы тахсиркарвилир дестедихъ галас вичин алакъа аваз хъайиди инкарзава”.

Арзайрихъ яб акална

Гъазурайди - Дагъви ШЕРИФ

Муаллимринг йикъан вилик Сулейман-Стальский районда РД-дин Халкъдин Собранидин образованидин, илимдин, культурадин, жегъилрин краин ва туризмдин комитетдин председателдин заместитель Гъамидулагъ Мегъамедов умуми образованидин идарайрин регъберрихъ галас гурушиш хъана.

Мярекатда Сулейман-Стальский райондин къил Нариман Абдулмуталибова, депутаттин райобранидин председатель Штибек Мегъамедханова ва жавабдар маса ксарини иштиракна.

Муаллимринг йикъан вилик муаллимринг, яни школайрин месэлайрихъ яб акалун, абур гъялдай рекъер-хъульер жагъурун - им хъсан къалах я. И кар анал рапах гъар сада къайдна. РД-дин Халкъдин Собранидин векилди тал алай месэлайрихъ я.

Райондин образованидин управленидин начальник Къачабег Аминова лағайвал, къелүнин ийсуз чин къалахдин сиятерин къадар чир хъана къанда. И къанун инкарна, Федеральный компонент чурун герек туш, - глава хъувунна ада.

Гъамидулагъ Мегъамедова вичин къейдер гана.

- Къелүнин план - им школадин къилин документ я. Ам вичин вахтунда тестикъарун герек я. Муаллимринг отпускызди фидалди къелүнин цийи ийсуз чин къалахдин сиятерин къадар чир хъана къанда. И къанун инкарна, Федеральный компонент чурун герек туш, - глава хъувунна ада.

Гъамидулагъ Мегъамедов дидед Чалан тарса-риз, мажибирин гъевес кутазвай пай чара авуниз, 1-4-класстра авай аялриз түннэр гуниз талуу яз маса месэлайрални альвазна.

Кар алай терефриз килигна

1-октябрдиз Мегъамадхурун райондин къил Фарид Агъмедова вичин заместителрин, администрациядин къурлушник акатзавай подразделенийрин руководителрингин векилринг иштираквал аваз нубатдин совещание кылие тухвана. Идан гъакъиндай “Лезги газетди” муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

Совещанидал Фарид Агъмедова район яшайищдини экономикадин жигъетдай вилик тухуниз талуу яз вакылбу месэлайр къарағына, анал райондин гъар йикъан къалахдиз талуу яз месэлайрни веревирдна.

Ф. Агъмедов район патал кар алайбурай сад тир хурун майшатда авай гъалдан альвазна. Икъл, агарири бегъер къвати хъувун давамарзава. Алай вахтунда 38,050 агъзур тонн емишар, 10,155 агъзур тонн ципицәр, 79,130 агъзур тонн салан майяяр, 10,360 агъзур тонн картуфар, 2,184 агъзур тонн бустандин майяяр, 1,620 агъзур тонн гъажибулгъдаяр къвати

хъувунва. 39,810 агъзур тонн алафар гъазурнава. Райондин майшатра бегъер къвати хъувунин къалахар давам жезва.

Райондин къил хурун майшатдин къвати хъувунвай продукция маса гуниз талуу месэлайрални альвазна.

“Чна хурун майшатдин продукция маса гунин патахъай икърарар кутуннава. Амма идал сергъялтамиш хъана виже къеда, мадни вилик фин, инвесторар желб авун, хурун майшатдин продукция маса гудай сеть геңеншарун герек я”, - къейдна ада.

Райондин къилин сад лагъай заместитель Гъабибуллагъ Мурадалиева оптово-распределительный центр (ОРЦ) эцигүнин къалахар кылие физвай гъалдай малумат гана.

Мажибар вахт-вахтунда гунин месэлайра районын къилин къетен гүзчивиллик ква. Совещанидал къейд авурвал, вири идарайри ва организацийри работниковиз мажибар вахт-вахтунда гузва. Районда гъалар пайгардик ква.

Совещанидал веревирд авур месэлайрай талуу яз тапшургъяр гана.

Гъажимурад Темирханован -100 йис

Хазран КЬАСУМОВ

Вичин баркаллу краалди чи халкъ машгъур авур къегъал хва, Социализмдин Зегъметдин Игит ТЕМИРХАНОВ Гъажимурад Алимурадович сагъ яз къе чи арада амайтла, алай йисуз чна ам дидедиз хъайдалай иныхъ 100 йис тамам хъун шад гъалара къейдай. Амма инсафсуз ажалди ада звичин багърийрихъ, ярар-дустарихъ галаз санал 80 йисан юбилейни къейддай мумкинвал ганац.

Къуредин къегъал хва

Амма, мисалда лугъудайвал, игитар рекъидайди туш: абурун тъварар ва крат гъамиша халкъдин мецел жеда. Тъвар халкъдин мецел аламай къван инсандин руѓьни сагъ яз амукъда лугъуда.

Вичин ери-бине Цмуррин хъръял тир Темирханов Гъажимурад 1918-йисуз нафтакъуддай буругъчидин хизандадидедиз хъана. Цемуъжуд йис тамам хъайила, Гъажимурад буругъар ядай "Сталиннефть" трестдин "Ширваннефть" управленида фялевиле къвалахал акъвазна. Алакъунар, бажарагъ авай жегъил иниамшишледи виликли фена. Къвалихазавай къве йисан вахтунда ам фялевиле буругъ агъундайдан (бурильщикдин) къумекчилил къван хкаж хъана, 1938-йисан сифте къилера ам бурильщиквиле тайнарна.

Гъа ийисуз Гъ.А. Темирханов Яру Армиядин жергейриз тухвана. Ватандин Чехи дяведин йисара Гъажимурада вич халис ватанперес яз къалурна ва адан лайихлувилер гъкуматдин наградайралди - Ватандин дяведин 1, 2 ва 3-дережайрин ордендалди, "Дирибашвилия", "Кенигсберг къаучай", "1941-1945-йисарин Ватандин Чехи дяведа гъали хъунай" медалралди къейдна. Рига, Шяуляй, Хайлигенбайль, Мельзенъ, Вармудитт шегъерар къунвай душмандин сенгерар кукъварунин женгера къалурай викингъвилерай Гъажимурад Алимурадовича Верховный Главнокомандующий И.В.Сталинан тъваруни хъай чухсагъулдин чаар хтанай.

Дяве күтаягъ хъайила, Гъ.А. Темирханов вичи зегъмет чугур управлениди хтаны, бурильщиквиле къвалахал акъваз хъувна.

Дяведин йисара гуңгуни кай хкатнавай халкъдин майишат; душманди хараплайриз эл-къурнавай шегъерар, хуѓерер къвачел ахъялдар хъувун патал "чулав къизилдихъ" еке ижтияж авай. Нафт хкудуни кардиз къвед лагъай фронт лугъувай. Дяведи нафтадин буругърин къвалахдикай къерех хъуниз

мажбур авур Гъажимурад Алимурадович пешкарвилин рекъяй вичин чирвилер девирдин истемишунирин дережадиз хкажун патал чалишши хъана. Ада буругъар ятъунин рекъяй машгъур устадар тир къве сеферда Сталинский премиядин сагъиб Агъанейматулладивай, Социализмдин Зегъметдин Игит Рустам Рустамовавай, Николай Трегубовавай, Андрей Таракинавай чирвилер къачуна, абурун тежриба къуна.

Рикле къаст туна зегъмет чугур лезги хва вичи тарсар къачур муаллимрэй, вич вердишарай устадрилай вилик фена. Адан гъакъисагъвилин зегъмет, агалкъунар акур трестдин руководстводи Гъ. Темирханов буругъдин устарвиле (мастервиле) тайнарна. Гила ада вичи бурильщикриз, вич хътин устарпиз буругъар зарбдиз ятъунин къалахда цийи къайдаяр ишлемишунин сирер чириз хъана. Ам нафтадин буругъар эгъунунин карда гзаф цийивилер кардик кутур ксарикай сад я. Адан бригадади зегъметдин бегъерлавал йис-йисандавай хкаж хъун къазанмиш, вич залан, че-тин къвалах ятъани, гъилевай йисуз вилик кумай йисан гъисабдай планар та-мамариз хъана.

1953-йисуз бригадади, 1954-йисан гъисабдай 4 агъзур метрдиз буругъ ягъуланди, улкъведиз 620 агъзур манат къенята. Ийисан социалистический соревнованин нетижайрай ВЦСПС-ди ва улкъведен нафтадин промышленност-

дин министерства устар Гъ. Темирханов бригададин гъакъисагъ зегъмет 2-чка ва 15 агъзур манат премия гунанди къейдна.

Нафтадин ва газдин промышленность вилик тухунин карда къазанмиш зурба агалкъунрай Гъажимурад Алимурадовича ССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Указадил 1959-йисуз Ленинан орден ва Къизилдин гъедни галац Социализмдин Зегъметдин Игтивилин чехи тъвар гана. Ам ССР-дин Верховный Советдин Президиумдин ва Азербайжан ССР-дин Верховный Советдин Президиумдин, ВЦСПС-дин, АСПС-дин, ССР-дин ва Азербайжандин нафтадин промышленностдин министерствоирин гъурметодин грамотайрин, "Азербайжан ССР-дин нафтадин лайихлу устар" лагъай гъурметодин тъварцин сагъиб хъана.

Эхиримжи йисара Гъ. Темирханов Къасумхурел яшамиш хъана. Ам 1993-йисан 19-июлдиз рагъметдиз фена, хъре кучкнава.

Гъ. Темирханова умурда вичин дерин ва геѓенш гел тана.

Къе Гъажимурад Алимурадович чидайкъванбуру игит лезги хчин баркаллу крат, адан гъзел къамат рикле хизава адан руѓьдиз икрамава.

Умур

Веревирдер

Азарап - къульне, жерягъар?..

Мердали ЖАЛИЛОВ, литературадин отделдин редактор

Ийкъара чи гъукъуматдин кар алайбурукай сад тир "Россия 24" телеканалдай "Агитпроп" (агитация ва пропаганда) лишандик кваз тешкилай са шумуд къалуруни зун и веревирдер къиниз мажбурна. Гыкъ хъи, XXI асирда, алими виликрай гъч

фикардизни гъиз тахъай хътин технологияр ва тадаракар, цийи-цийи дарманар кардик кутазвайлар, гъакъван залан азарап (мефтиедин, психикадин, ивидин, риклини дамаррин), гъатта "кесиб" ва "девлетлу" хъунин журемба-журе себебарин, инсанрилай "алудад" къетлен "бажарагъ" авай "жерягъарин" гзаф жезвайди раижавай. Ихътин аламатар чи чехи шегъерда - Санкт-Петербургда, Москвада, Екатеринбургда, Самара, масанрана жезва. Бес илимдин маканривай яргъа авай чи хуѓерани къазмайра вуч керематар къиле физватла?

Гаф кватаи чқадал лугъун: чи хейлин хуѓерани шегъерра чипив журемба-журе тешкилтрин, клубрин, сектайрин "дипломар", "сертификатар", "тарифдин чарар" гвай "аяндарар", "къетлен алакъунар" авай ксар тымил гъалтзавач. Акъван чқадал къвезва хъи, илимдихъ, гъакъыни медицинадихъ, пешекар дуихтуррихъ инанмиш тежез, аяндар жерягърин" патав физвайбур, гила гриппдиз, яразиз, маса азаррэз акси рапар ягъункайни къил квакъудзавайбур гзаф жезва.

Жерягъилин бажарагъ төбиатди ганвайбур ерли авач лугъуз жедач. Вири девирра хъайди я ахътинбур. Исятдани авайди я чин гъиликай, гафункай тъл, дерт алайбуруз себеб, дава-дартман хкатзавайбур. Вилерин азарап себеб яз, зун гзаф дуихтуррин патав ақътатна. Заз абурун месин ширинвиили, акъулдин деринвиили, пешекарвилер чирвилери дарманрилайн артух таъсирзавайди хъиз я. Амма абу жерягъар - аяндарар туш эхир. Абу вини дережадин пешекарар я! Абуруз чи сагъарзай азаррин кълан-пун, себебар - вири чизва. Чипхъни самбар йисарин тежриба хъанва...

Маса журедин "жерягъарин" гъалтзавач. Гагъ-гагъ бязибур газетрин, журналарин редакциризни къвезва. Виридалайни артух сивяйсивиз, хъарики-хъарилик хабарар чыкыза. Чара къланзай инсанар абурун патав финни ийизва...

Пара вахтара и цийи "аяндарри" халкъ алдатмишавайди къатлзувач. Бязибур гъатта "түкъуль гъакъынъатдилай ширин таб хъсан я", лугъуз, реќизвай факъирдивайн эхиримжи кепекар, къиметлу затлар къакъудзава.

Телеканалдай къалурай сеансни раижавайвал, "аяндаррин" асул пай инай-анай, иллаки Европадай, Америкадай, Израилдай, Эмирятай къвезвай лутуярни алерчияр, чин гъакъунар лап хаталу журемба-журе сектайра, чинебан клубра ахтармишнавай, инсанар алдатмишдай рекъер дериндай чирнавай "магарни" "психологар", бегъемдиз арадал татай виликан дуихтурни фармацевтар, мадни пары чалкечир фалчиярни гъарам-зада лутуяр, яни чинавай яз, риклевай намус квадарнавай яланчияр я. Ибуруз инсанар алдатмишун, абурув гумай эхиримжи кепекарни квакъудун са къунайни туш. Клубриз къватлизавайбурни ажузбур, къуъзубур, ялгъубур, серфе кважнавайбур я. Россия тирвал къекъевезва абуру. Са къадагъа, са къурхуни авачиз. Виликамаз малуматар чукъуриз, къватлизава санал, къакъудзава пулар, сагъламвал амайдалайни барбатзава.

Чи къадагъа я? За фикривайвал, телеканалдин передачадин авторини тестикъарзайвал, ихътин "алакъунар" авай

ксар пары хъун чи общество санлай гъалар пайгардикай хкатзавай ва я хкатнавай вахтарал ацалтзава.

Эхъ, ССРЧ чукъурдайла, гъар юкъуз вири къилин каналдай Чумаканни Кашпировскийдин сеансар къалурдай. Чалахъарзай инсанар чеб мадни жегъиль хъхъунихъ, умур къулайди хъунихъ. Тарашибийри ульквэда къурмишнавай "прихватизациядин" керематриз фикр гудай мажал тазвачир. Анжак зегъмет чугуниз, женгиниз экъечуниз эвер гудачир. Илимлувилер мумкинвилер рикелни гъидачир. Цавариз, чилериз ялвар ая - күн сагълам жеда лугъудай.

Ватанни, виждани, агъвални къакъудайдалай къулухъ, чи тапарзавайди тир лугъуз, гила хиве къазва... Гила мадни майданар цийи "аяндаррин" гъиле тунва. Абуру къалур къалабулух кутунва.

"Россия 24" каналдай тешкилай ва тикрарзай хътин "агитпропин" метлеб халкъ уяхарунихъ, лутуйривни ягъузурив жув алдатмишиз тун тавунихъ элкъуэрнавайбур тирдал шак ала.

Лутуйриз рехъ чи законрин бушвилини, медицинадин илим, инсанар сагъардай идайрин къвалах зайдиф хъунини, Чехи пай агъалийрихъ а къуллугърай гудай пул тахъуни (кесибили) ачухзавайдал шак ала. Шумуд йис я, чина образовандин илимдин хилера "реформяр" лугъудайбур къиль тухуз. Нетижада хъсан гзаф пешекарар чинай масанриз катнава. Мектебар, вузар учебник-кар аваиз ама...

Илим, медицина, образование, спорт, сагълам умурдин къайдаяр хън, виликди тухун патал улкъведен руководство маса тегъерда рахазва. Вилик гъакъыни программа-яр, "рекъерин картаяр", тапшургъар эцигзава. Амма... Гзафбуруз а гафарин я ван къвездеч, я ван текъвездевайдан амаларзава. "Либерализм" лугъудай завалди цукъ ақъуднава, обществодин къанунрин къадакъар бушарнава, хейлин крат герек туширбурс хъиз къалуриз алахъзава. Гзаф къуватар серф-зава чуру, чулав ниятар къенибур хъиз къалуриз. Нин хийирдиз?..

Зи рикел арифдар Сулеймана лагъай гафар къвездеч:

Инсанарин бязибуруз
Кланзавач инсанавал ийиз.
Гафар пары ширин къалуз,
Фикр туш хъсанвал ийиз.

Фагъумна за: са бязибур,
Келекдихъ маса гуз абур,
Вичи-вич къаз лап такабур,
Кланзава узданавал ийиз...

Юзуриз гагъ-гагъ пузарар,
Клуб хъуърез, экъисиз сарар,
Ажузбурз гуз кичлерар,
Вичи гъакъл уфтанвал ийиз.

Вич хинни яз, гъуър хъиз акваз,
Яргъалай фекъир хъиз акваз,
Вич са умун къуър хъиз акваз,
Чинеба - "асланвал" ийиз...

И чалар шаирди вичин вахтунда тапан коммунистрикай лагъайбур я. Тапан жерягъивни, туплай дуихтуривни, карчи аяндарривни абу ажуван хъсан къазва хъи! Таб - гъилледалди я къил хъуз, я яргъалди рехъ давамаризи хъайди туш. Амма гузвай зиян...

Азарап вири - къульнебур, гагъ къати, гагъ яваш жевзайбур. Жерягъар?.. Цийибур, чебни - иштияр садрани яваш тежербур... Гъа им, за къатлзувайвал, къалабулух артухарзай карни я. Вилик пад гъикъ къада?.. Ни къада?..

Лезги таватар

“Чан зи Зуль...”

(Рикел хкун)

Седакъет КЕРИМОВА

Шумуд югъ я зи япара са хъутиль, мили ван аваз: “Чан зи Зуль...”. Кланивлихъни мутьуббатдихъ ялзай и пуд гафуни зи рикл юзурзана. Икъван верци гафаралди гзафни-гзаф кланибурул чин рикл алай инсанар раҳун мумкин я.

Бакудин Гъовсан поселокда са къайи къвале вичин 80 йис яшар хъанвай, мег рехи дишегълидихъ галаз ихтилатзана за. **Зульейха ханумдихъ**, чи сейли алим, драматург, журналист **Гъажибек Гъажибеков** умумурдин юлдашдихъ галаз. Адан шуткъверри къунвай яхун чина же гъялвилинни иервилин гелерихъ къекъвезва зун: Чехи, чулав вилер, яргъи кифер авай, шумал буйдин, лацу яларин руш тир ам. Гъажибек газар къандай адан иер ван...

Гъажибек Гъажибековакай раҳаз гзаф четин я адаз. Къагъарди бамишарзана ам, “Зи хирерал къел алахмир, бала” лугъуз.

Гаф кудиз кланзач ада залатай вахтарикай. Ятланы, хиялри ам, кланз-такланз, гъа вахтарихъ ялзай.

- За Къасумхуърел юкъван мектебдин 7-синифда къелзаявай. Лезги шииррол гзаф рикл алай зи. Чи тъвар-ван авай шииррин гзаф шиирар хуралай чидай заз. Гъажибек Гъажибеков шииррикай заз иллаки хуш къведай.

Садра муаллимри чаз Махачъаладай Гъажибеков чи мектебдиз къевеза ла гъана. Чна ам цукъверин къунчаралди къаршиламишней. Мектебда адаж галаз къиле фейи гуруш акъван марагълу тир хъи, са касдизни къвализ хъфзиз кланзачир.

Гъа мярекатдал за жуван саягъда, ялавлудаказ адан шиирар хуралай къелнай. Гурлу капари ара гайила, Гъажибек Гъажибеков захъ галаз таниш хъанай ва заз чухсагъул ла гъана. Гъа йикъалай ам мукъвал-мукъвал чи мектебдиз мугъман жедай. Гъар атайланы, зун жагъурдай, захъ галаз ихтилатдай. Са шумудра чи къвализин атанай ам. Лезги зебийтдад зи рикл алайди ада хъсандин къатланвай, адаз хвешизай, гъатта зи диде-бубадивай, мектеб къягъайла, зун университетдиз тухун тълабзай. Гъа ихътин гафар ван хъайила, зек лувар акатдай.

Садра зун мектебдай хтайла, дидеди лагъанай:

- Гъажибек стхадиз вакай хуш атанва. Адаз вахъ галаз хизан кутаз кланзана.

- Вуч? Вуна вуч лугъузвойди я? Ам зи бубадин яшда ава, - цуғъна за.

Зи гафарикай дидедиз хъел атанай:

- Ам Дагъустанда тъвар-ван авай кас я. Вуна Аллагъадиз шукур ая хъи, ахътин къегъалдиз ван кланзана. Акъуллу, абурул инсан я. Бубани, стхани развилил икъардал атанана. Вуна наразивал къалурун къуз герек я?

Дуњьяда виридалайни гзаф кланзай са инсан зи виляй гъасятда аватнай. Анжах за къутънай. Мектеб ақалтларай пуд йикъалай Гъажибекан Махачъаладай авай чехи, гегъенш къвализ свас яз атанай зун.

Гъажибек юкъван буйдин, тарав бендин, суй авай, хъутиль къилихъин инсан тир. Акъван медени кас тир хъи, зун жагъ-гагъ адад мягътлени жедай. Къвале къуллугъчи аватлани, экуннахъ вичи чай ргдай. Виридахъ галаз хъутиль рафтарвилер ийидай. Садраны ван хаждачир. Ам залай 18 йисан чехи тир. Гъавиляй гзаф вахтунда захъ галаз аялдихъ галаз хъиз рахадай. Фад-фад тъкъверай заз кландай затларин къачудай, захъ галаз си ягъатдиз экъечдай, дустарин къвалериз тухудай. Хтайла, “Вун галатнава, ял ягъа” лагъана, вич кабинетдиз гъахъдай. Инай ам сятералди ақъатдацир.

Сифте йикъара текдиз амукун заз гзаф хуш тир. Амма йикъар-варцар алатунивай, Гъажибек мукъувай чир хъунивай зун адад ашукъ жевзай ва заз текдиз амукуз кланзачир. И кар къатлувватлани, ада сятералди къвалахдай ва гъатта суткада анжах 4-5 сятдин вахтунда кусдай. Ам ийифди-югъди кхъинрал машгъул тир. Зун паталди вичивай гзаф вахт чара ийиз тахъйтлани, ада заз акъван милидаказ “Чан зи Зуль” лугъуз звердай хъи, зи рикл ҷадрай. Гъа икл, ада зун цурурна...

Адан къилихъин михъивилепни дустар гзаф къан хъунал мягътл тир зун. Мадса тереф авай: лезги чалал рикл алай къван вуч тир адад! Чи чалан грамматикаин ктаб тукълувватлани, зун вичин патав ацукарна, чи чалан девлет-лувилакайни къетленвилерикай гъейран-виледи ихтилатдай ада.

Чи къвале лезгийрин тъвар-ван авай ксар пара къватл жедай. Стап Сулейман, Эффенди Капиев, Алибек Фатахов чиниз ара датлана къведай. Ихътин йикъар заз гзаф кландай. Гъажибекан тълабундай за тъялму тълар, къафунар гъазурдай. Анжах чи рикл алай мугъманлиз къафунар вай, зи ихтилатар гзаф кландай. Зад чи фольклор хъсандин чидай. Чи гзаф баядар, махар, къисяр хуралай къелдай за.

Гъажибекан къумекдалди зун институтдиз къабулнай. А юкъуз адаз акъван хвеши хъанай хъи! “Вакай лезги халкъдин чехи шаир жеда, Зуль!” - лагъанай ада. А вахтунда за, гъакъикъатдани, гзаф метлебу шиирар хъкъизай. Семестрра за анжах “вадар” къачузай.

Чаз аял хъайила, Гъажибек газ дуњья вичиз гайди хъиз хъанай. Ахъцэя етим яз чехи хъанвай, гъвчизамаз буба Аль-медхан диде Музыминат кечмиш хъайнадалай гъутъуниз чехи вах Гульчиненан (Гъажибек ада зиде-вах лугъуз звердай) патав хъай Гъажибекин адан стхана Къазим-мегъамед са кап фу къязанмишун патав яргъариз ақъатнай. Къазимегъамед стаплжем хъана къенай, Гъажибек ялгъуздаказ амульнай. Вичиз хъсан зигъин ва илмиз марагъ авайвилай ада Москвада университет ақалтларна.

Лезги чалан алфавитдал, грамматикадал, милли фольклордал машгъул хъай, “Цийи дуњья” газетдин сад лагъай редакторвиле, Дагъустандин Милли Медениятин Институтдин директорвиле къвалахай и инсандин хизан тукълувдай мажал хъаначир. Са яшариз ақъатлай, вилералди велед акур и касдивай хвешивилин гъиссер чуныхъиз жевзачир. Чи рушаҳ - Тамилладихъ галаз сятералди къугъувадай ам. Амма, вичин 2 йисан тамам хъайила, Тамилла начагъ хъана, чи гъиялай ақъатнай. Гъажибек газ и карди гзаф тъсири, ам, аял хъиз, шехънай...

Аял къейидалай къулухъ ада заз мадни гзаф къайбъударвал къалурзай. Вичвинелай шад къалуриз зи гъульбъулар шадариз алахъзай. Къунши папари заз хабар гайивал, Гъажибек мукъвал-мукъвал, цукъвер къуна, аялдин сурал фидай.

Им чи къилел атай мусибатрин эвел тир...

Зульейха ханумди, къеженвай вилер яйлухдив михъна, ихтилат давамар хъувана. - Ахла 1937-йис алукунна. Халкъ вичин чандилай гзаф кланзавай, адан рекье вичин вири къуватар эцигай Гъажибекал “халкъдин душман” лагъай тъвар илитлена, ам дустагъда туна.

“Гъажибек къунва” лагъай ван атанмазни Стап Сулейман Къасумхуърелай Махачъаладиз чи къвализ атанай. Ам акурла, зун, жуван буба акурди хъиз хъана, шехънай. Чехи шаирди зун секинарун патал “им къиле фидай къвалах туш, са ни ятлани ғалатлай авунвай хътнди я. Гъажибек и мукъвара дустагъдай азад хъийидай я” лагъанай.

Амма НКВД-дай хтой Сулейманан чина циф авай. Ам захъ галаз пашман яз ражанай.

Гъажибек къур са шумуд йикъалай адан архивин къватлана тухванай. Гъикъван шехънатлани, гъарай-вургъай авунатлани, завай ктабарни папкяр абурувай вахчуз хъанач. Гъажибека, ийифди-югъди къвалахна, четин-виледи арадиз гъайи эсерар абуру ақатайвал чантайра твазвай. За юарайз акурла, абуру зун, хурукай яна, яхарнай.

Пуд йикъалай зун институтдай, ахпани жуван къвализ акуднай. Хъутиль югъ, жувни -tek, ялгъуз дишегъли. Мукъва-къилийрин шумудан рақархии фенатлани, зун къвализ ахъяничи. Гъа ийф куҷчеда чичина (акъудна) за. Ахла къвед-пуд юкъуз вахан къвале амукунна. Анжах, заз килигна, гъадазни гъад къазвай. Гъавиляй дустарин меслятталди, поездда ақаҳна, Бакудиз атана зун. Ина яргъалди стхадин рушан къвале амукунна. Анжах санани динж тушир зун. Стхадин руша заз тикрардай: “Жув Гъажибекан паб тирди садазни лугъумир гъа!”

Къилел икъван мусибатар атанатлани, Зульейхади къелунлай гъиль къачунач. Азербайжандин тъкуматдин университетдиз гъахъун къетлана. Ини тарихдин факультетдиз имтигъанар гудайла, муллимар адан савадлувилер икъалтларай лезги таватдай 40 йисуз Гъовсандин 196-нумрадин мектебда муаллимвиле къвалахна. Ина Республигадин лайхху муаллимдин гъуруметдин тъвар къачуна.

Фадлай пенсиядиз экъечнавай Зульейха Султановади алай вахтунда ялгъуздаказ вичин умумурдин амай йикъар кечирмишава. Винелай гъамиша шаддиз ақвадай, вичин марагъту ихтилатрихъ вирида дикъетдив яб ақалдай и дишегълидин къилив ара-ара мектебдай муаллимарни аялар къведа. Къуншири датлана адал къил чуѓвада. Къве лезги дишегълиди - Марьям Алибековадин Тамара Мусаевади - адаз чеплай алақъадай къумекарни гуда. Гъажибек Гъажибеков умумурдин юлдаш хъай и дишегълидин галаз зун танишарайдини чи халкъданни адан къегъал рухвайрални рушарал рикливай дамахзай, абурун рульдиз икрамзай Марьям ханум я.

Зульейха ханумди вичин накъваривди ақланвай вилер михъна: - Зун пари раҳумир, бала, зи къен дердерив ақланвайди я, - лагъана.

- Вун вучиз цийи къилелай эвлениши хъхънанач? - жузуна за.

- Гъажибек хътин къегъал акунвай дишегълидиз маса итим къан женини? Адан

“Чан зи Зуль” лугъудай ван къедалди зи япара ама, - жаваб гана заз.

Ам кисна ақъвазна. Ахла шкафдай, газетрин арадай рангар хъипи хъанвай, гвашнай къве шикил ақъудна лагъана: - Зун жуван къвалай ақъудай ийфиз завай чна санал янавай и къве шикилдилай гъеири затлни къаз хъаначир. Ибур зи умумурдин баҳтул икъярин лишанар я.

Шикилрай къве жегъиль заз гъамлу вилералди килигзай...

Баку. 2000-йисан 16-март.

Шийи ктабар Женгчидин манияр

Мердали ЖАЛИЛОВ

Чи гъилиз и мукъвара Бакуда чапдай акътнавай саки 200 чинкай ибарат ктаб атанава: “Зи манияр”. Адан автор чи тъвар-ван авай шаир, публицист, композитор ван манидар, общественно-политический деятель Седакъет Къаинбеговна КЕРИМОВА я.

Зи манияр - зи фикиррин чешнеяр, Цайибур я зи илгъамдин перерив. Лепе хъиз я зун гъульперин къужахда, Азакъиз клан цигел хъанвай къерерив.

Rikl ақланваз, къарай квахъай береда, Хажалатар за манириз элкъувърда. Чуңуњхариз и саягъда дердияр, Манири зун баҳтул рекье къекъувърда...

Седакъетан манирикай адан ктабдин редакторди сифте гафуна хъевна: “Халкъдин рульдив къадайвал, цийи къалубра аваз, рикл ацуьдай гафарин бинедаллаз теснифнавай и манияр эхиримжи йисара халисан хитриз (лап рикл алас тикрарзай шейэрзиз) элкъувъенва. Абур Решад Ибрагимов, Жавагъир Абдулова, Жемилла Залова, Роза Гъажимурадова, Элвина Гейдарова, Руслан Пирвердиев, Альмед Къурбанов, Рубабе Байрамбекова хътин сели манирихи тамамарзава. И манирихъ сергъятар авач, абуру дуњьядин лезгияр агуздазава, абурун риклер рамзава”.

Инал чи рикл пешекар композитор, РФдин искуствоирин лайхху деятели Мегъамед Гъусейнован гафар хквэза: “Играми Седакъет ханум! Гъар гъилера кү дерин маналу шииррихъ ван хай лезги мелосдин бинедаллаз, вини дережада сеняткарвиледи яратмишнавай манирихъ я акалайла, за риклай лугъузва: “Я Аллагъ, адаз яргъи умуръ це!”

Инал артухан вуч гаф кухтада? За манирихъ чалар келзава:
Ягъ, я стхя, “Лезгинкадал” илига,
И макъамдин аламатдиз килига.
Далдамдинни зујнедин ван атайла,
Адан аваз зи дамара гъатайла,
Чил зурзада, зи къвачериз звер къвэда...
Шад жеда зун, зи вилериз хъвер къвэда...

(“Лезгинкадал илига” манидай)

* * *

Рагъ эхъвэзва ви ятара,
Экун хийир, Самурдин вак!,
Са хабар це а патарай,
Зи квахънавай сабурдин вак!.
Самурдин вак!, Самурдин вак!,
Зи квахънавай сабурдин вак!...

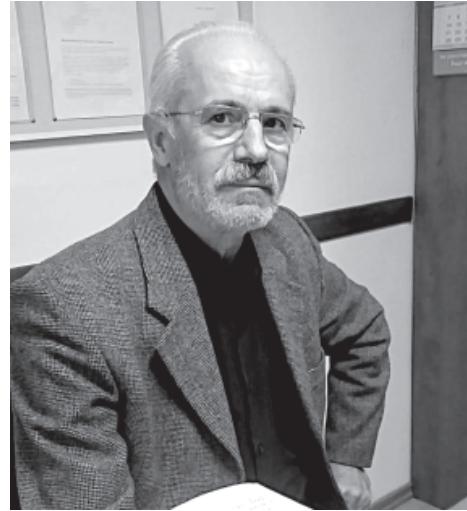
(“Самур вак!” манидай)

За мад ва мад келзава. Седакъетан манирия зал усал, буш, гъикл къалтлани хъурай лагъана, харада тунвай гафар гъалтзава. Абур

Алимдиз - Гъурмет, илимдиз - къимет

Ш.ШИХМУРАДОВ

Алимди вичин илимдин ківалахар къын патал серф-заянчар чөрнелдин рангарин къадар азабдик квай кас-ди вич зулуматдикай хүхүн патал экъичизавай иви-дин къадардиз барабар я луғуда, яни алакъунрин, алакъунрин асул бине сифтени-сифте, кlevи къаст эзигна, мұкуфидви, галатун тийижиз чүгвазвай-ду-румлуга зегъмет я. Вичихъ галас санал вадийисуз Педагогикадин НИИ-да ківалахна, зазни ақуравал, чиз-вайлал, гъя жуъреда илимдин рекье зегъмет чүгвазвайбурукай сад Дагъустандин госпедини-верситетдин педагогикадин кафедрадин профессор, РФ-дин къилин пешекарвилин образованин Гъур-метлу работник, РФ-дин халкъдин просвещенин отличник, РД-дин илимдин лайихлу деятель МИР-ЗОЕВ Шайдабег Айдабеговичи я.

Дурумлу зегъмет сифтени- сифте - агалкъунрин бине

Шайдабег 1948-йисан 28-августдиз Азербайжан ССР-дин Сумгait шеърдә Ватандин Чехи дияведенин ишириракчи, рабочий - стахановчи Айдабег Мусаевичин гамар храдай устад Гъурупера Жалиловна-дин гъурметту хизанды дидедиз хвана. 1955-йисуз и хизан багъри ерирал - Кыасумхурун райондин Шихидхуруз хтанга. 1966-йисуз юкван школа күттэгай жегъилди. 3-нумрадин ГПТУ-да пешекарвал къачуна, Махачкъалада приборар расдей заводда 3-разряддин токарвиле ківалахна. Ахпа пуд 1966-йисуз Советтин Армиядигин жергейра күлгүлгүна (сержант, старшина). 1975-йисуз Даггосуниверситетдин филологиядик факультеттеги лап хъсандиз ақылтарай пешекар ківалахиз Ленинский райондин Гурбукидин юкван школадиз рекье тунна. Къве 1986-йисуз ам Дагъустандин муаллимринг чирвилер хаждай институтдин (ИУУ) урус ва дидед چаларин кабинетдин методиствиле тайнарна.

Ш.Мирзоеваш хъсандиз чизвай хъи, чирвилери инсан къуватлу ийда, гъавилий чирвилер жувас даевлет, хазина хъиз, къватна къланда. Илимдилай зурба даевлет авач. Икк. 1976-1979-йисара эда РАН-дин ДНЦ-дин ИЯЛИ-дин патав илмринг доктор, профессор Б.Талибован рөгъбервилек кваз "Иберииско-Кавказские языки" пешедай, 1984-1987-йисара Москвада образованин милли месслайринг рекъя НИИ-да академик Г.Волкован гълил "Педагогикадин тарих ва теория" пешедай аспирантурда дерин чирвилер, гъазурлухвал къачуна.

1987-йисуз Шайдабег Айдабеговича "Содержание, формы и методы воспитания в народной педагогике Дагестана" темадай илимринг кандидатвиле диссертация агалкъунралди хвена. 1992-йисуз азас РФ-дин образованин министерство-дин къаардадли педагогикадин кафедрадин доцентвиле, 2000-йисуз педагогикадин ви психологиядик кафедрадин профессорвиле тъварар гана.

1979-1986-йисара Ш.Мирзоева Дагъустандин А.А. Тахо-Годидин тъварунхъ галал школайринг илимдинин ахтармишунрин институтдин педагогикадин сектордин илимдин күлгүлгүчиле, ахпа Даггосуниверситетдин да Даггоспединитутдин педагогикадин кафедрадин старший преподавателвиле, доцентвиле, Дагъустандин педагогикадин НИИ-дин кар алай күллугчиле, этнопедагогикадин сектордин заведующийвиле, и НИИ-дин директордин

заместителвиле, Даггосуниверситетдин педагогикадин ви психологиядик кафедрадин профессорвиле, Даггосуниверситетдин управлениндин факультетдин образование идара авунин кафедрадин заведующийвиле ківалахна. 2002-йисалай инишъ ДГПУ-дин педагогикадин кафедрадин профессор я.

Ш.Мирзоев Дагъустандин халкъарин тербиядин месслайринг талукъ къурулуш вири патарихъай ахтармашай виа и темадай диссертация хвейи сад лагъай я. И ахтармишунар ада гъеле 1986-йисуз ахъялай "Дагъустандин халкъдин педагогика" ктабда мұкуфидви умумиламишна ви республикадин виураны школайра кардик кутунин рекъер тайнарна. Алим Мирзоеван лайихувал адакай ибарат я хъи, адалай Дагъларин улыкведин халкъдин педагогикадин асул мана, гъакъикъат чқадин тъбиатдин географиядин гъаларихъ, халкъарин яшайишдин шарттарихъ, абурун ульмуру, ацукун-къарагъын руыгъдинни медениятдин жигъетдай къвердавай вишлиди финихъ галас сих алакъада аваз ачухариз, квализ алакъа.

Ктаб девлет я, илим - хазина, ктабра илим, девлет жеда луғудайвал, Шайдабег Айдабеговичан гълил къатнава къван шейзин анжака са къилериз виа вегъетлани, абуру гъаф крарикай, алимдин илимдин итижар гъаф терефринбур тирилий луғузва. "Лезги чалан омонимрин словарь", "Халкъдин педагогика: тербияламишунин тақъатар", "Дагъустандин халкъдин педагогика: тербияламишунин гафунин тақъатар", "Дагъустандин халкъдин педагогика: тербиядин жуъреяра ви къайдая", къелунин методикадин пособияра ви учебникар: "Дагъустандин халкъарин культура ва адетар", "Жаванарни рушар ульмурудиз гъазурун", "Хуърерин аялар школадиз зегъметдин жигъетдай гъазурун", "Ша, аялар, къуъган", "Дагъустандин фольклор ва эдебият", "Лезги литература", "Халкъдин педагоги-

ди тапшуршишнавай) важиблу везифа я Ш.Мирзоева тамамариз ингъе 18 ийсалайни гаф вахт я. Адан рөгъбервилек кваз педагогикадин кар алай месслайрой кандидатвиле 25-далайни гаф диссертацияр хвена. Идалайни гъейри, учений секретарди илимдинин методикадин рекъерай күмекунди Дагъустандин, Кеферпатаан Кавказдин маса республикайрай ва РФ-дин крайрай тир аспирантнин образованин, педагогикадин, этнопедагогикадин месслайрой 500-далайни гаф диссертацияр хвена. Эхирими йисара хвенай 50-далайни гаф диссертацийнин бинеда авалбүр сифте Ш.Мирзоева вичин монографияра къейднавай халкъдин педагогикадин дидактикаин тербияламишунин теориядин идеяя я. Гаф йисара Ш.Мирзоев РД-дин образованин Министерстводин Экспертрин советдин, РАО-дин халкъдин педагогикадин Ассоциациядин член, культурологиядин предметрай экспертын комиссиядин председатель тир. Лекцияр къелун, элкъвей столар ва семинар тешкилун патал азас Дагъустандин культурадин ви образованин идараириз мұкуваль-мұкуваль теклифаза. Алим Мирзоев Вириоссиядин ви Международный илимдинин практикандин са жерге конференциярал докладар, илимдин малуматар газа экъечина: халкъдин педагогикадин Ассоциация тешкилуниз талукъ яз (Москвада), "Халкъдин педагогика ва тербиядин алай дөвирдик месслайр" (Чебоксарыда), "Развитие личности в образовательных системах южно-российского региона" (Волгограда), "Этнос, культура, образование в контексте современных социально-педагогических реформ" (Карачаевскада), "Поликультурное образование на Северном Кавказе: проблемы, тенденции, перспективы" (Махачкала, Пятигорскда) ва гаф маса шеъррани.

Шайдабег Айдабеговичан педагогикадин талукъ ківалахар неинки Дагъустанда машгъур я, адан

Камалдин хазинадай

✓ Пелекай гъекъ шткиз, зегъмет чүгваз хъайтла, кар арадал къведа, я къати гъевесди, я къуру, буш хиялри гъакъикъи зегъмет эвездач.

А.ГЕРЦЕН

✓ Ульмуърда вичин рехъ, кар-къалах жағъайди баҳтавар я. Идалай артух мад вуч кланда къван.

Т.КАРЛЕЙЛЬ

✓ Нагъакъандиз, мешребсуз-даказ тамамарнавай гъэр са кар-къалах - гъа имни таб-гылле, къалпвал, намуссузваля.

С.СМАЙЛС

✓ Гъамиша ківалахун, зегъмет чүгун, затл арадал гъун - им, искусстводин хъиз, ульмуърдин къанунни я.

О.БАЛЬЗАК

✓ Инсан ахътина ківалахрал машгъул хъана кланда хъи, абуру, четин зегъмет истемишиз хъайтлани, акул-къанажагъа ге-рек рази иин, секинарин.

СЮНЬЦЫ

✓ Сагъ са юкъуз гафаралди гъауруда төз алахъадалди са сятда гъакъикъи ківалахдик хуни гаф чирда; эгер за мастерскойда аял кардалди машгъулар-заяватла, адап гъиперин гъерекатар къатлунун, акул патал мен-фятау я: вич гъилин устларвал квайди яз гъисс авуналди, аялдакай философ жезва.

Кардал машгъул тирла, адакай арадал затл къвез хъайтла, луғуда; амма кар-кесли аячиз, са затлни тийидайла, акъеаз тийиз, лагълагъариз кълан жеда.

Ж.РУССО

✓ Гъиле кур ківалах акъалтлариз алакъайла, риклз хуш ва регъят жеда.

ГОМЕР

✓ Жегъил ва къуватлу, амма зегъметдив вердиши туширурлай тафаватлу яз, гвар шыкъан ківалахра лигим хъанайбуруз, чеб зайди ва яшшу яз хъайтлани, зегъмет четинди я лагъана, къайгъу жедач.

ГИППОКРАТ

✓ Ульмуър курур я, амма инсан вичи авур хъсан крана яшамиши хъжеда.

А.ФРАНС

✓ Зурба ксар гүзел рахун-ралди (речралди) - въя, чипин хусуси зегъметдалдини адап нети-жайралди майдандиз акъатда.

А.ЭЙНШТЕЙН

✓ Гъар са пешеда адап риклз хъун агалкъунрин шартла, илимдинин ахтармишунрин ківалахда - иллаки.

И.ЖОЛИО-КЮРИ

✓ Саналди тир (коллективный) алахъунар, чалишишилдер лазим тиревилин гъисс арадал атунай чун инсандин гъерекатрин маса терефрилай гаф сифтени-сифте илимдиз гаф буржуя.

Ф.ЖОЛИО-КЮРИ

✓ Ахътина вахт къведа хъи, илим хиялдилай (фантазия) вилик кваз фида.

ЖЮЛЬ ВЕРН

✓ Чи асирдин чехи шишират (поэзия) - им тажубардай хътиң гаф цийишилдер майдандиз акудзаа, инсандин лувар, адап гъерекатрик ийгинвал кутазея илим я.

Э.ЗОЛЯ

ктахрихъ Вириоссиядин ктабрин палатада, Якутиядин, Чувашиядин, Калмыкиядин ва маса республикайринни краирин образованин министерство-ира, гъакъни Кеферпатаан Кавказдинни Юкъян Азиядин халкъарин педагогикадин культурырадин ирс ахтармишавайбуруз еке итъяя жава. А ядигарар, Дагъларин улыквидин педагогикадин мединиятдин ирс яз, Россияда халкъдин педагогикадин сад лагъай Музейда эзигнава. Образованин хиле виризас къабул, тестикъ хъанвай пешекар Ш.Мирзоеваш галас Россиядин СНГ-дин кар алай алими - этнопедагоги санал ківалахна: академика тир Э.Измайлова, Г.Волкова, профессори - И.Шорова, В.Элашвили, Я.Ханбикова, К.Ахиярова, А.Гъашимова ва гаф масабуруни. "Действующая модель межэтнической гармонии" (Педагогика, № 7, 2004-йис, 92-99-чинар) макъалада Россиядин этнопедагогикадин илимдин шагъ, академик Г.Волкова ингъе вуч къиенватла: "Дагъустандин халкъар патал Шайдабег Мирзоеван илимдин ківалахри, программайрин къелдай пособийри сад иидай роль къуѓувазва. Вичин ахтармишунра адап Дагъустандин вири халкъарин рульдинни марифатдин адептар акъалтый эзебувлелди къалуриз алакъа, чебни неинки сад-садахъ, гъакъи уруссин, Россиядин дунъядин культурайрихъ галас алакъада аваз".

Халкъдин образование вилик тухуник еке пай кутунай, халкъарин этнокультурадинни этнопедагогикадин ирс хънай ва вилик тухунай юбилейдин ингъе бажарағылу алим, профессор Шайдабег Айдабегович машгъур алим, Россиядин этнопедагогикадин илимдин школа арадал гъайи академик Г.Волкован медалдиз лайиху хъана. Гаф йисарин миҳы, са лекени квачир намуслу зегъметдай, образованин хиле агалкъунрай, хъсан чирвилер авай пешекар гъазурунай Даггосуниверситетдин ректоратди ва профсоюздин тешкилатид ДГПУ-дин профессор, учений секретарь Мирзоев Шайдабег Айдабеговичаз Гъурметдин граммота гана.

Вири табрикрик "Лезги газетдин" редакциян колективни шерик я. Къуй гъурметту профессордикъ мғыжем сагъламвал, яргъал ульмуру, хизанды хушбаутувал, халкъдин образование вилик тухунин баркаллу ківалахда мадни ва мадни еке агалкъунар хъурай!

Шагъабудин ШАБАТОВ

Грекрин шаир, Нобелевский премиядин лауреат О.ЭЛИТСА кхъенай: "Гзаф азаб я дуныядал яшамиш хун, амма рөгъятни я, эгер вун жува авур краал ашукъ яз хъайлта".

Заз къе вичикай сүбъгъет ийиз кланзавай Жалалдин Сулейманович АГЬМЕДОВИИ вири умъурда авур квалахрал ашукъ хайи инсанрикий сад я лагъайтла, зун ягъалмиш жедач.

Отставкада авай полковник Магъсуб Магъмудова са сеферда зах ихтилатнай: "Им 2005-ийис тир. Зун Пермь шегъердай отпускдиз хтанвай. Эминхуруз дуст Агъмедал са кыл чуугаз фейила, а хурун къамат акурла, зун гъйран хана амукъай. Ибур нин гунарап я? - хабар кунаай за Агъмединай.

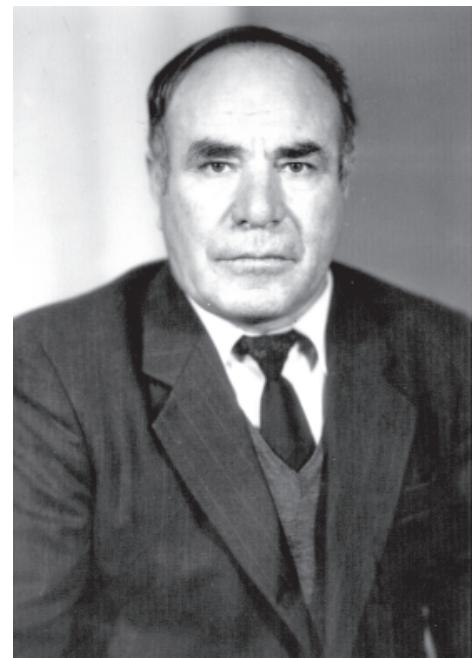
- Чи совхоздин сифте директор хайи Агъмединов Жалалдинан гунарап я, - жаваб ганай ада.

Заз ахътин бажарагълу лезги хцихъ галаз таниш жез клан хана ва зунни Агъмедин Азадогъли хурурз фена, Жалалдинахъ галаз таниш хана. Гъа чавалай инихъ чна дуствилин алакъяр хузвана.

Жалалдин Агъмединов 1933-ийис Докъузпера райондин Гъуѓванарин хуерь кесиб лежбер Сулейманан хизандан дидедиз хана. 1951-ийис ада Филерин юкъван школа лап хъсан къиметар аваз къутъяна. Келепн давамардай мумкинвал авачириял ада хайи колхозда жергедин колхозни яз квалахна. Гъа са вахтунда ада общественный, комсомолдин краани иширакзай.

1953-ийис савадлу колхозидиз ВЛКСМ-дин Докъузпера райкомдин отделдин заведующийиле квалах теклифна. Къве йисуз жавабдар везифаяр

Эминхуре "Аламишинский" совхоз тешкилна. Райкомдин бюроди Жалалдин Агъмединов цийиз арадал гъанвай совхоз идара авун тапшумшина. Саки са затини алачир чкадал чехи майишат тешкилун зарафатдин квалах тушир. Цийи майишатда производстводин са журедин объектни авачир. Циплицрин багъларин майданар анжах 80 гектар тир. Абурни куьлыне хъанвай, бегъер ххизмачир. Хуерь яшайшдин месэлэйр гъялун патални ийф-югъ талгъана зэгъмет чуугун чарасуз тир. Вири колектив галаз Жалалдин Агъмединовай күрүрье са вахтунда 600 гектарда узъумлухар кутаз алакъна. Бегъердад атай сифте йисуз 4000 тонн

майишат хууниз килигна РД-дин хурун майишатдин министерстводи ва ДагНИИСХ-ди колхоздин бинедал 1994-ийис "Гоганский" ОПХ тешкилна.

Алай вахтунда ам неинки района, гъакни республикадани къвенквичи майишатрий сад я. 2009-ийис къазанмишнавай агалкъунрай ам "Всероссийская книга Почета" реестрифик акатнава ва адаа "Участник Всероссийской книги Почета" шаъгадатнама ганва. 2004-ийислай и майишатдиз Фахрудин Будулович Агъмединов рөгъбервал гузва.

- Зун гзаф рази я, къе майишатдин кыиле Фахрудин Агъмединов хунал, - лугъузва Жалалдин Агъмединов. - Узъумлухар кульнебур ятлан, агротехникадин вири серенжемар вахт-вахтунда кыиле тухувайвиял, саки гъар йисуз 1000 тонн бегъер вахчиза.

Алай вахтунда "Гоганский" ФГУП Россиядин хурун майишатдин илимприн академиядин тежрибайрин база хъизни я.

Вичин яшаризин килиг тавуна, Жалалдин Агъмединов субтропикрин набаттар битмишарунин рекъяни илимдинин ахтармишнурин еке квалахар тухузва. Идахъ галаз сад хъиз, вичин чирвилер, тежриба жегъиль пешекарривин агакъарзава. Датлана абурухъ галаз сих алакъа хузвана. Илимприн кандидат 30-далай виниз журналриз акътнавай макъалайрин автор, РД-дин лайихлу агроном, "За трудовую доблесть", "За доблестный труд" медалрин, гзаф къядар къиметлу пишкешрин, Гъурметдин грамотайрин сагъиб я. Ам Россиядин хурун майишатдин Академиядин тъурметдин кве грамотадизни лайихлу хъана. Ада общественный умъурдан активиледи иширакна. 1990-ийис Дагъустандин обкомдин къаардадли виридалайни хъсан пропагандист я лагъана, адан тъвар республикадин Гъуль

Умъурда мурадтив агакъайди

тамамарай ам Дербентдин хурун майишатдин техникумдик экечина ва 1958-ийис анат Яру диплом къаучунади къутъяна. Хайи хурурз хтай же-гъиль пешекарди колхоздин бригадирвиле зэгъмет чуугуна. Жемят Мегъарамдхурун райондин Азадогъли хурурз куьч хъайла, Жалалдин Сулеймановича ина Фурманован тъварунихъ галай колхозда агрономвиле квалахна. Пуд йисалай адаа Дагъустандин хурун майишатдин илимдинин ахтармишнурдай институтдин Дербентда кардик квай тежрибайр тухудай станцияда старший лаборант-виле къуллугъу теклифна. Гуѓуњлай адакай илимдин чехи къуллугъу хана.

Чирвилерихъ къанихъ жегъиль пешекар гъелье 1958-ийис, квалахдай къерхе тахъана, Ленинграддин хурун майишатдин институтдин экечина ва 1964-ийис ада анат агалкъунралди къутъяна. Илимдин дадуна гъатнавай итим 1965-ийис Вирисоюздин илимдинин ахтармишнурдай институтда аспирантурадик экечина. Анат агалкъунралди къутъяй ам СССР-дин хурун майишатдин министерстводай Дербентдин илимдинин ахтармишнурдай станциядиз рекъе тунна. Ина адаа набаттар азаррикай хуьдай отделдин заведующийиле, илимдин рекъий директордин заместителвиле квалахна. Са курур вахтунда циплицрин азаррихъ галаз женг чуугадай къайдайрикай илимдин квалахах къхена ва ам центральный журнализ акъудна. И месэладай ам са шумуд сеферда Вирисоюздин совещанийрални рагана. 1972-ийис Ж.Агъмединова Кишинев шегъерда кыиле фейи узъумчилини рекъяй международный симпозиумда иширакна ва ам анал рагана. Гъа са вахтунда биологиядин илимприн кандидатвиле дережани хвена.

1977-ийис адавай Сулейман-Стальский райондин Герейханован тъварунихъ галай совхоздиз къилин агрономдин къуллугъудал хтун тлалабна. Ина ада вич халисан пешекар, бажарагълу тешкилатчи тирди къалурна. Ада къилин агроном яз циплицрин къакъан бегъерар вахчурди хъиз, узъумлухрин майданарни артухарна.

1978-ийис партиядин райкомдин бюродин къаардадли Жалалдин Агъмединов "Зардиянский" совхоздин директорвиле тайнарна. Ада гъиле-гъиль аваз жемят хъвадай целди таъминарнин месэла гъиле къуна. Гъа йисуз 10 гектарда циплицрин ва къуд гектарда емишрин багълар кутуна. Совхоздин МТФ-дал фидай рекъиз херхем веъгена. А вахтунда "Зардиянский" совхоздин отделение тир

циплицар къватла. Гъа йисуз 1,5 миллион манат къазанжияр хъана. Совхоз йисалай-суз экономикадин жигъетдай мягъем жезвай. 30-далай виниз производственный, социальный объектар эцигна. Эминхурун куьчейра ва гъакни шегъере рекъел къван къир цана. Шегъедал экъчеизавай рекъин къве къерхдани къелемар акулна. 10 километрдай хурурз хъвадай яд гъана. Пуд дараматдикай ибарат, 90 касдиз чка авай аялрин бахча, администрациядин къве мөртебадин дарамат, тукъвенар медпункт, яшишдин кваллер, бригадайрин кваллер, складар эцигна ва гъакни хуерь дренажный системаяр кардик кутуна.

Совхоз датлана республикадин Гъурметдин доскада хъана. Са шумуд сеферда КПСС-дин ЦК-дин, СССР-дин Министррин Советдин, ВЦСПС-дин, ВЛКСМ-дин ЦК-дин, РСФСР-дин Министррин Советдин, ВЦСПС-дин, СССР-дин недай-хъвадай шейэрин промышленностдин, "Дагвинодин" гъияльгъилиз къведай Яру пайдахриз ва гъакни гзаф квадар гъурметдин грамотайриз лайихлу хъана.

Совхозда Етим Эминан премия тайнарна, шандирдиз чехи гъумбет эцигунники лайихлу пай кутуна.

1992-ийис Мегъарамдхурун райондин руководстводин тлалабунади ам вичин хайи хурурз, Азадогълидиз, цийиз тешкилнавай "Гоганский" колхоздиз рөгъбервал гуз хъфена. И колхоз "Правда" совхоздин къланет алай отделенидикай тешкилнавай. Совхоздикай чара жедайлани адал гъалтайди къутъне къве трактор, са автомашин, чкидай гъалдиз атанвай комбайн тир. Къутъне фермадилай гъйри мад са журедин производственный дараматтар авачир. Жалалдин Агъмединов бажарагъевал себеб яз, четинвилер алудиз алакъна. Гъукуматдин патай са журедин къумекни авачи лазим тир вири объектар конторад, цийи ферма, складар, къуар, мехпарк эцигна. Цийи тракторар, комбайн, автомашинар, токарный становок ва маса техника къачуна. Вири майишатри узъумлухар худиз хайи девирда Агъмединов абур хвена, хъсан гелкъун тешкилна, къакъан бегъерар къачуна. Гъа четин девирда колхозчияр техилдадли, мандарвиле продуктадли таъминарна. Майишатди вичин вири месэлэйр патан касарин къумек галаачиз гъялна. Нетижада майишат мягъемдиз къвачел ақылтна.

Чи ерира тежрибадинни производственный майишат тешкилнин месэла арадал атанвай. Вири патарихъай инанмишиледи виликди физвай

рметдин доскадиз акуднай. "Аламишинский" совхоздин директорни яз, ада Сулейман-Стальский РАПО-дизни рөгъбервал гуз хъана. Райкомдин бюродин член са шумуд сеферда райсоветдин депутатилени хъяна. Эминхурун куьчейрикай садаз адан тъвар гана. Адан зэгъметдин стаж 70 йисалай алатнава.

За Жалалдин Сулеймановича "Күн умъурдилай рази яни?" сувал гана. Ам вичиз хас тир жуверда пүзаррикай хуърена.

- Я халудин, - жаваб гана ада, - инсандин умъур ахътин зати я хъи, адахъ къимет авайди туш. Жува гъыкъван азаб, зиллет хъайтлани, адахъ хъель авуна къерхе хъун, умъурдикай къил къакъудун лазим кар туш. Вири азиятириз, азабриз дурум гана, жуван умъур давамарун - им зурба бахтия, зурба алакунни. Эх, рази я, - хълагъна ада. - Дүз лагъайтла, чаз гъвечи чавалай бубавал авур чун хътии кесибин аялрикай тербия, чирвилер гана Ватандал, инсанитадил рикл алай инсанар хуудай чи къудратлу улькве чукъурайла, вирибурун хъиз, зи рикл тълар хъанан. Мад вчда къван, за винидихъ лагъайвал, гележек хъсан жедайдакай умуд атлун тавуна, азаб-азиятириз дурум гана вирибурун хъиз, зани жуван умъур давамарзана. Зун зи умъурдин мурадтив агакъна. Жува авур, жувал алакъай краб туплал хъувурла рөгъуль жедайвал авач. Халкъди жуваз гузув гъиметдал, гъинал акуртани ийизвай гъурметрал рази я. Гила къуне зазни жаваб це, ихътин умъурдилай гъикл рази жедах къван?

Зун Жалалдин Сулеймановичан сала къевъзва. Элкъвэз - элкъвэз адан къвалериз килигзава, хурун магълейриз вил язава ва фикиррик акатзава: икъван квалахар гъукумат, халкъ патал авур инсан яз, адахъ хурун амай жемятдин арадай хкатна ақвадай къвалер авач, хурун жемятдин арада са тафаватвални авачиз яшамиш жезва.

Зун ихътин фикирдал атана, эхъ, ида са кардин патахъай шагъидвалзана, а касди я гъукуматдин, я жемятдин девирдадал гъиль яргъи авунач, ам гъаладин мажибдал яшамиш хъана. Гъавилляни вирида са сивий хъиз, лугъузва: "Ахътин рөгъберар чарх гзаф хъянайтла, чи халкъни, ульквени фадлай абад жедай".

Гъурметлу Жалалдин Сулейманович! Квезд мадни яргъал умъурар гурай! Күн хизандин къилел саламат хъурай! Рикл амай вири краирхъ агакърай къун!

ЧИ МУХБИР

"РусГидро" компаниядин Дағъустандин филиалди республикадин виридалайни гъузел чкайра къайда тунин квалах давамарзана. Икъи, карханади экология хуунин макъсаддалди тешкилнавай "оБЕРЕГАЙ" серенжем нубатдин сеферда Самурдин тата - Дағъустан Республикадин Мегъарамдхурун райондин мулкунал алад Самур ва Гъвечи Самур вацларин къерехра экъечнавай юкъван гъалдин субтропикриндаз ухшар сармашудин надир тата кыиле фена.

Сатахъай там Каспий гъуль-лунн къерехдив агакъзава. Тата 1000-далай гзаф жуъретдин набаттар гъалтазава, гъа гъисабдай яз, Яру Ктабда тунвайбурни.

ДГУ-дин экологиядин ва дурумлудаказ виликди финин Институтдин студентрикай, "РусГидродин" Дағъустандин филиалдин ва РД-дин тъбиатдин ресурсрин ва экологиядин министерстводин къуллугчайрикай ибарат экодесантди и сеферда "оБЕРЕГАЙ" серенжем гъар йисан 26-сентябрдиз кыиле физвай Виридуңнадин "Планета зирзибидликай хуън" серенжемдин сергъятра аваз тешкилна. Лагъана къанда хъи, гъеле 25 йис идалай вилик сифте яз башламишай ва океандин пляжар михы авунин макъсаддалди Австралиядин агъалияр къватла авур и серенжем виридуңнадин дережадиндав агакънава ва алай вахтунда ана гъар жуъре ульквейрай тир миллионралди гъульбуруннан иширакзава.

Самурдин тата вичихъ тешкилнавай авачирди ва тъбиат хуунин жигъетдай къетлен дережадинди ятлани (тата государствовин тъбиатдин "Самурский" заказникдик ква), яшишда арадал къевзтай зирзибидларди ва амукъайралди тъбиат чиркинарунин месэла инани хиди. Тата тирвал ва цин къерехра пластикдин бутылкяр, пакетар, садра ишлемишдай къапар гадарнава. Энергетикинин студиентри гатуз чкадин агъалияри ва туристири ял язай тамун са чук ва адан патав гвай Каспий гъуль-лунн къерехра зирзибидликай михына. Санлай къаурла, абуру 140 шешел зирзибил къватла.

Къве гъафте идалай вилик "РусГидро" компаниядин Дағъустандин филиалдин "оБЕРЕГАЙ" серенжем Дубки поселокдин патав гвай тата кыиле тухванай. Дағъустанвирини ва республикадин мугъманри рикл алац ял ядай и чкайдай 120 шешел зирзибил къватла.

Экология хуун патал тешкилнавай федеральний дережадин мергъяматлувилин "оБЕРЕГАЙ" серенжем "РусГидро" ПАО-дин экологиядин сиясат умъурдиз күнчурмашунин сергъятра аваз кыиле тухуз им 14 лагъай йис я. Серенжемдин макъсад тъбиатдив мукъаятдаказ эгечүнин, адал рикл хуунин, экология хуунин гъиссер арадал гъун ялагъайтла жеда. Серенжемдинин в

РикI назик шей я, ам хуль!

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Виридуңыздын здравоохраненидин организациядин (ВОЗ) делилралди, гъар йисуз дуңында риккүнни дамаррин азарриди 17 миллиондилай артух инсанар рекъизва. Абурун жергеда чеб хаталу азардикди начагъ тирдакай хабар авачир инсанар илла-ки газаава. Хци месәладиз талукъя яз 1999-йисуз Виридуңыздын риккүн федерациядин теклифталди Виридуңыздын Риккүн югъ тайнарай. Инсандин виридалайни важиблу органдин сагъламвилиз талукъарнавай серенжемдиз ВОЗ-ди, ЮНЕСКО-ди ва важиблу маса тешкилатини къуват ганай. Сифтедай и югъ гъар йисан сентябрдин экиримжи гъяддиз кылы тухузтай. 2011-йисалай лагъайта, Риккүн югъ 29-сентябрдиз къейдәза. Адан мақсададағылар гъавур-дик кутунин квалахдал да риккүнни дамаррин азаррин, гъа гысабдай яз риккүн узузурдин (ИБС), инфарктдин, инсультдин вилик пад кынин серенжемрал фикир артух желбүн я. Риккүн иви беденда къекъурун таъминарзай важиблу орган я, адан ківалах пай-гардикай хкатуни чуру нетижайрал гъида.

Алай йисуз Риккүн йикъяз талукъарнавай серенжемар Дағыстандин здравоохраненидин министерстводи кардиологиядин диспансердихъ, республикадин медицинадин профилактикадин (РЦМП), сагъламвилин, садакай-масадак ақатдай азаррин централрихъ галаз санал тешкилнавай. ИккI, и сеферда абур Дағыстандин экономикадин ва мулкар вилик тухудай, образованидин ва илимдин, физический культурадин ва спортдин, зегъметдин ва яшайышдин рекъяй вилик финин министерствойра ва "Ростелеком" ПАО-да кылы тухвана. Духтурри анра зегъмет чуравайз касарин дамарра ивидин гъерекат ва риккүн квалахдин иигинвал алцумна, электрокардиограмма (ЭКГ) авуна, ивидик квай кислороддин, шекердин, холестеридин къадар ахтармишна. Идалай гъейри, абурух га-лаз сұйыбетарна, риккүнни дамаррин азаррин вилик пад кынуз талукъарнавай видеороликар квалахна. Гигиенадин рекъяй чирвилер гудай духтурри инсандин къакъанвал ва заланвал (антропометрия), гъилерин ва далудин къуват (динамометрия) алцумна. Чин сагъламвал ахтармиш кандайбуюз кардиологдин, психотерапевтдин ва гигиенадин рекъяй тербия гудай духтурри меслятирай квалах-заявай чадал менфтят къачудай мумкинвал яратмишнавай. ИккI, и серенжемрин нетижада 120-далай виниз күллугъчийри чин сагъламвал ахтармишна. ЭКГ-да дегишвилер авай 5 касдиз риккүн УЗИ авунин ва кардиологдин гъзвичилик хуунин меслятар гана. 15 касдин дамарра ивидин гъерекат къадардилай газаф иигин тирди малум хъана. Абуруй 10 касдиз и кардикай хабар авачир, амайбур дамарнар хъвазвайбүр тир. Дамарра ивидин гъерекат къадарсуз иигинди тир ксариз бедендин заланвал ағызарунин, түнин жигъетдай

ва холестерин мад сеферда ахтармишунин меслятар къалурна. Ахтармиш касрикай са шумудан беденда холестерин винизди тирди малум хъана. Имни дамарар хараплизавай (атеросклероз) ва, идах газал сад хъиз, риккүнни дамаррин азарар (инфаркт, инсульт...) арадал гъизав кылин себебрикай сад.

РД-дин физический культурадин ва спортдин министерствода азаррин вилик пад кынин серенжемар кылы тухвайдалай күлухъ, чна республикадин медицинадин профилактикадин центрадин духтур Э.А.АЗИЗОВА-ДИХЪгалаз сұйгъетна.

■ Эльмира Азизовна, риккүнни дамаррин азаррин вилик пад кынин карда кылинди вуч я? Артух фикир квезд гана кланзава?

- Риккүн узузур (ИБС) ақатунал, инфарктдал гъизав себебар тайнариз четин туш. ИккI, дамарра ивидин гъерекат иигин хуун (140/90 мм ва аддай виниз), planpurs чурук, ивидик холестерин (умуми холестерин 5 ммоль/литрдилай) ва "Чуру холестерин" 3 ммоль/литрдилай виниз), шекер газаф хуун, пи акъалтун ва тымил къекъүн-ибур риккүнни дамаррин азарар ақатунал гъизвай кылин себебар я. Зи фикирдалди, гъар са касди абурукай хуун, яни азардин вилик пад кыз-

валмир. Тахъайтла, ахпа күне гъайиф чуугвада. Инсандин сагъламвал хуун ва миякемарун медицинадин хилен работникин квалахдилайни аслу я, амма гъар са касди вичини сагъламвилин къайгы чуугуна кланда.

■ Духтур, риккүнни дамаррин азаррин арада хаталубурукай сад тир инсультдикай рахайтла...

- Дугъриданни, риккүн узузур (ИБС) ва инсульт эхиримжи 15 йисуз инсанар кынин себебрал гъалтайла сифтеңан кыве чадал ала. Инсульт кылин мефтедин иви къекъүн (кровообращение) чур хуникиди нервийрин клеткары кынад гъизвай азар я. Ам тромб акуникиди ивидиз фидай чка амукъ тавун ва я идақди дамар пад хуун себеб яз арадал къвезва. Инсультдин хаталуval адакай ибарат я хын, ам садлагында арадал къвезва ва лап ийгиндаказ яцла гъатзава. Гъавиля газаф вахтара инсан къутармишиз жезава.

■ И азардихъ галаз алақында яз хаталуval авайбүрүн дестедик вужар ақатзава?

- Яшар 50 йисалай алатнавай итимар, дамарра ивидин гъерекат ийгидин тир ксар, эстроген гормон газаф квайдарманар ишлемиш завай дишеғлия, бедендин артухан заланвал авайбүр, шекердин диабет ва тромбоцитоз азарар авай ксар, planpurs чуугвазвайбүр ва ичики ишлемишавайбүр, атеросклероз авайбүр, чин багърийризи муква-кылийриз инсульт ханавай ксар...

Инап заз мад сеферда тикрапи кланзава: инсульт чехи пай вахтара дамарра ивидин гъерекат газаф ийгидин хуун себеб яз арадал къвезва.

■ Инсультдин лишанар гъихынбүр я?

- И азардихъ кыве жууре ава. Ишемицкий инсульт хайила инсан вич-вичикай кважынавай гъалдиз къведа, экъувчада, кыл пис та жеда, къекъвез ва я рахаз жеда. Геморрагический инсультдикди кылин тал къвердавай къати, вилерикай тыветлер фидай хызы жеда, рахунни четин акъвазда, къекъвез жеда, риккүн фад-фад квалахда.

Инсульт ятла чиран четин туш. Ихтиин вахтунда азарлудавай ағадихъ галай крат авун талабда:

- вилер агална, капар винелна, гъилер вилик авун (эгер са гъил мұттығы жезвайтла, ам ақатайвал юзазвамла, им инсульт я);

- гъилер кылелай винелди хажун (сагъ инсанди абур къедни сад хыз хажда);

- къезил са предложение лугын (мефтедиз тади гузайлана, мез галклида);
- хъурун (инсульт хъанай инсандинай хъурун раз жеда);
- мез къалурун (эгер мез са патахъ аватнаватла, тади гъалда дұхтурдиз зөөрн лазим я).

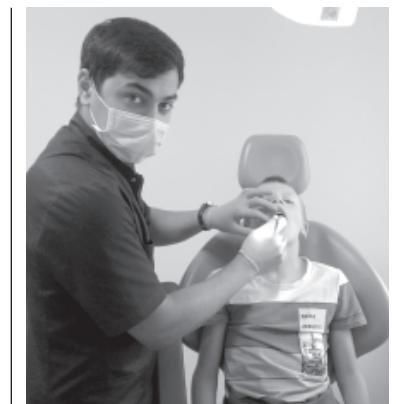
Егер күне инсультдин лишанар тайнараватла, жезмай къван фад "Тади күмекдиз" зөвера. Азардин вилик пад кынин серенжемрик ақатзава:

- planpurs чуугуникай ва ичики ишлемишуникай къерек хуун;
- ара дамлана спортдал машгүл хуун ва къекъүн;

- дүз ва витаминаларин белокралди дөвлеттеп түлпүр түлпүр;
- бедендин заланвал артух хууниз рехъ тағун;

- квалахдинни ял яғынин къайдай-рал амал авун;
- вахт-вахтунда бедендин сагъламвилин гъал ахтармишун.

■ Эльмира Азизовна, инсандин виридалайни еке дөвлет тир сагъламвилин къаралуда ақъвазнавай күн сагърай. Чна умудзава, күн меслятирай клендайбүрүн хийир худда.

Ағалийриз Къуллугъзава

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Мегъарамдхурун райондин Мұғъверганрин хууре ағалийриз медицинадин реъяй къуллугъзавай духтуррин амбулатория кардик кваз газаф ийсар я. Сифтедай анағ фельдшервиллин акушервиллин пункт тир. 1987-йисалай инихъ адақай амбулатория хъана. Алай вахтунда ина 10 касди къуллугъзава, гъа жергедай яз терапевтди, сарарин духтурди, фельдшерди, акушерди, аялрин духтурди, лаборантди да масабуру.

Амбулаториядин заведуючийдин везифа вахтунади яз сарарин духтур **БЕКЕРОВ Расул Серкөрович** таамамарзава. Ам Докъузпара райондин Мирғаль-Къазмайрин хууряй я. 2007-2012-йисара ада ДГМА-дин стоматологиядин факультетда, 2012-2013-йисара интернатурада келнә. Стоматологиядин сирерай дериндай кыл акъудиз алахънавай жегыл пешекар 2014-йисуз Москвада "ортопедическая стоматология" пешедай 4 ваца пешекарвиллин дережа хаждай курсара хъана. 2013-йисан ноябрдилай ада Мұғъверганрин амбулаторияда сарарин духтур яз зегъмет чуугазава.

Квалахдилай, шартарилай рази яз зегъмет чуугазвай жегылди ихтилатзавайвал, хуурьун амбулаторияда квалахзаватлани, адан патав сарар сагъар хъувун патал неинки мұғъверганвия, гъак Мегъарамдхурийни, Докъузпара райондайни инсанар къвезва. Расула абураз гъакисагъвилелди къуллугъзава. Санлай къачурла, амбулаторияди медицинадин жигъетдай ийизавай къуллугърилай ағалийри разивалзава.

Квехъина гъихынбүр шартар ава? Герек дарманралди таймин яни? - суал гана за сарар сагъар хъувун квалахдик квай Расул Бекероваз.

- Чахъ лазим тир вири шартар ава: гъамиша яд, чимивал ва иккI мад. Дарманрин патахъяни дарвал, кытвал авач. Ина күмек гудай ва я сагъардай мумкинвал авачир дүшшүшшара, къайда тирвал, ахътина начагъбур чна Мегъарамдхурун ЦРБ-дин ракурзава, - лу-гүзва духтурди.

Къейд иин, амбулаториядиз мұғман хайи вахтунда ана медицинадин къуллугъгерекзайвай хейлип ксар авай. И карди духтурри халқыдиз хъсандин къуллугъзавайдан ва абурун пешекарвиллиз хъсан къимет гузайдан гъакындай шағыдвалзава.

Мариатдин месэлайрай

Хануклаян балкан

Омар ГЬУСЕЙНОВ,
философиянин илимрин доктор

ХЕНЖЕЛКИЕЛЕ хурунви Хануклаян, вичин нүктерар галаз, гагъ са, гагъ маса хурбай малар, балканар чуныухзай, маса ягъсувизи периз рехъ гузай.

Адан квал хууре вири квалерий, тулук ягъяди хызы, хкатна ақвадай. Ам къеледиз ухшар тир. Къуд пад элкъурна къакъан цлари къунвай гъята пехъи кицл авай.

Дагъвияр - Гъусейинни Гъажибег кесибрин терефдарар тир. Ибуру къачагъдиз "тарс" гун къетнана. Икль юкъуз абур къедни Хануклаян хурун къведа. Абурув виликамаз гъазурнавай як авай куткун, яргъи яцу еб, ракъун хци хкар гвай.

Ингъе кууланфер хъана, кваликъеце кас-мас амани-амачни лугуудай вядеда Гъусейинни Гъажибег Хануклаян квалив агатда. Гъусейин, вичин юкъвак еб кутлунна, ракъун хкар са-сад цла акуриз, абур квазкъаз, къакъан цлал ақваҳда. Анал агъуз ада як авай куткун яваш-яваш гъятаидиз авадарда. Амп ягъиз, къал квай кицл, винелай вичел къvezvay кутундавай якъун ни атайла, кис хъана. Куткун чилив агақиз са метр къван амайла, кицл къудгунна аниз ақваҳна. Гъусейина и арада куткундин еб явашдиз, кицл кхун тийидайдал, винелди чуухтуна, къавун чөрөдик кутлунна. Чиликай хкатна, куткунда гъята кицл, киче хъана, ван атана, кис хъана.

Гъусейина гъятаидиз эвичнана, къенний тар яна клемнавай дарваз ачуна, Гъажибегни гъятаидиз ахъайна. Ахла абуру, энгел тавуна, квалин къаник квай тевладай балкан ақудна.

Гъажибег, балкандин къенерар къуна, вилик кваз физвай. Адан гульгъуналаз - Гъусейин. Винел мер-тебадай чеб къаз клан эвичизавай инсанар мукуув агатайла, Гъусейина къве итим къве гъилив кицлин гурцулар хиз къамалай къуна, сад-садахъ геляна гадарна...

Гъусейинни Гъажибег балканни газ тади гъалда гъятаидай къецел экъечнана. Абурун гульгъуниз къвез клан хъай маса къве нүктериз вини айвандикай Хануклаян хъел кваз гъарайна:

- Акъваз алай чкадал, явакъанар! Куб алакъунар заз чизвайди я. Артухан къурбандар заз мад герек туш...

И гафарин ван япара аваз, Гъусейинни Гъажибега, балкандал ақъхайна, къибледихъ еримишна. Иифди реке хъай абуру экунхъ фад хурурв ахгакъна.

Хабар нивай - хабар гила Хануклаянай. Къве нүктерикай набутар авуна, са къунхъайни иғтият таҳана, тевладай балкан ақудна тухвай инсанар вичел хъвер ийиз тунвай касдин кефияр гъикл къумбар хъурай? Мад идалай беябурчи, айб квалих жени мегер? Балкан гвачиз гила къецихъ гъикл экъеччада? Гъа и залан фикирри Хануклаяз азиат гузвой. Хъай вакъиадикай адавай садзни арза-ферзени ийиз жезвачир. Вучиз лагъайтла, аду Гъусейиннанхъай, лап цуухъай хиз, кичевай, ам вичин нүктерар, минет-сүннет ийиз, дагъдин хурун ракъурун из мажбур хъана.

- Вичиз квалин къван пулни къачурай, вуч шартла ада куб вилик эцигайтла, рази хъухъ, анжак балкан газ хъша, - буйргъуна Хануклаян къве нүктериз.

Пакад юкъуз Хануклаян векилар арандай дубз Къакъарин хурун из атана ақъатна. Гъусейин абуруз кимелай жагъида. Инал, вири хурун из имар алай чкадал, абуру тавакъу ийиди: - Гъусейин-дай, чун ви патав Хенжел-къеледалгай чи иеси Хануклая ракъурнавайди я. Адан балкан кважинава. Ам гахкун тавуртла, Хануклая мад къилел бармак алукина, къецел эхъечиз тежедайди квэз извай. Гъакл хъана, ада квэз тавакъу ийизва, квалин къван пулни къачу, анжак балкан ахкуна къланзана.

Хануклаян нүктерин сивий, балкан сенфиз тевладай къуне ақъуднари, акли вучиз авуна, хкваш чи балкан лагъай келимаяр къванин ақъатзавачир. Абуруз, Гъусейинин кефиник хъладай са ихтилат хъайла, ада чипин иеси маса чкайрални кълеве тунхъай, беябур авунихъай къурху тир.

- Балкан ахкун ахътин четин квалиах туш, - элкъвена абурухъ Гъусейин. - Ам таядиз аватна кважинавайди куб иесидиз: "Эгер мад вичи кесиб инсанрин кефина эцягъиз, абуру инсафсуздаказ истисмар ийиз, абурун мал тараши хъайлтла, къведай сеферда за балкан вать, а куб иеси вич къвалия ақъудна, гъа балкандин тумунник кутлунна, Самур дереда газ къекъведа!.. Нүктерар рази яз хъфенай...

- Хануклая анихъ амукърай, Гъусейин бубадихъай чи хууре авай беглеризни кичедай, - экчина ихтилатдик диде. - Абу Гъусейин бубадихъ галаз гъамиша хъультуздиз, чипхъ галаз барабар касдихъ хиз, "мирес" лугъуз раҳадай.

- Беглер гъинай атайдур я чи хурун? - хабар къуна и арада Алискеира - зи стхади.

- Беглер лагъана, абуру бегъем беглерни тушир, гъа са тъвар тир абурул аладай, - давамарна Межид бубади вичин сүгъбет.

- Чи дереда ханлухар хъайди туш. Самур дередин жемятар азаддиз яшамиш хъайди я. Анжак и чи патав гвай къве хуруп - Ялахъарни Луткунин жемятри пахта ягъиз, инжилик ийиз хъайила, абуру чеб секиндиз тун патал Сурхай хандиз шикаят авуниз мажбур хъанай. Гъаниз килигна Буркъихъандай и къве хурун тереф хуруп атай беглерикай къуд-вад хизан чи хууре акъваз хъана. Ялахъарни Луткунин жемятри чиз таъмин авунвай хатасувилай а беглериз харж туз, чуылда абурун гатун, зулун квалиахар ийиз жедай. Чи хурунвийри абуруз садзни садрани я квалиахар, я харж гана. Абуру, чи хурун дуб кутунвайбай чи Бацарин тухум тирди чиз, ва чеб, гъикъван лагъайтла, къуба-баяр яз, чахъ галаз чипин рафттарвал хуруп алахъдай.

- Гъусейин бубадикай рахайтла, адан гъайбатлувал, ада халкъдин патай авай гъурумт, хатур неинки са бедендин екевили, гъакл риклин чехивилини арадал гъизвай. Ада гъакъ гвай, дубзгъун рекъел алай инсандин кефи садрани хайди туш. Акси яз, вичивай жедай вири журедин къумекар гудай, къеввайтдан гъарайдиз гъай лугъудай. Гъавилай адахъ терефдарар газа авай, мал-девлет авайбруз адахъай кичедай, адан гафунал абурувай гаф эцигиз же-дачир...

**Азедин ЭСЕТОВ,
Дагъустандин халкъдин дуухтур**

Им Совет гъукумат гъуңдуруда авайла хъай кар я. Келепти Асеф Баласиевич Гъажиев Мегъарамдухурун райондин больнициадин къилин дуухтур тир. Ада авай дараматдин патав аялар хадай къве мертебадин цийи квал кардик кутуна. Им къиблепатан чи районра сифте "чубарук" тир. Къилин дуухтурди больнициада мадни цийи-вилер тунвай: азарлуйривай ва абурун мукъвакъилийривай пул къаҷунал къевелай къадагъа эзигна. Эгер ихтиин тахсиркарвал авурд гъиле гъятайтла, ада къеви түмбъуѓын ийизвай.

Четинвал ам тир хъи, ихтиин гъарамзадаяр гъиле-гъилди къаз күмек гудайбай авачир. Чи инсанри чипин арайра рахунар ийиди, амма кар чкадал атайла хиве къадач...

Цийи дараматдин гъятаидиз къир цазвай. Асеф Баласиевични къир цадайбурун идарадин инженер Зейдуллагъ, квалиахадин еридал гъузчивал ийиз, са къерехдив ақвазнавай.

Ибурун патав са арадилай таниш тушир са итим атана. Салам гана, багъишамишн таалаб-

Жагъай "пишкеш"

на, гъиле авай пулдин чар къалурна, ам хирде авун таалабна. Нугъат Къусар райондин ағалидинди тир. А касдиз вич нихъ галаз раҳазватла извачир, къир цазвайбай яз гъисабнавай жеди.

Асеф Баласиевич адан патав агатна, таалабун къилиз ақъудиз гъазур тирда хъиз, хабар къуна:

- Больнициадин гъятаидиз къир цазвай?

- Зи умурдун юлдаш, хесте хъана, иниз аватнава. Ам дири хъийизвай дуухтурдиз завай пул къланзана. Пара гудай мумкинвал захъ авач. Гъакл хайила, жуван жибиндиз килигна, тимил пул гун патал...

А вахтара вацун а пата гъакимдиз пул гун, адтеддин кар тир. И кефчидини, чин къун тавуна, вичин дердикий лагъана.

Икль, гъурч вич атана гъурчехъандин патав, шағындии гала.

Ихтиин душиш Асеф дуухтурдиз авур пишкеш хъиз хъанай.

- Пул къуль авун - завай, анжак инал гвач, ша захъ галаз, - лагъана, хванахадин гъиликай къуна, Зейдуллагъни галаз ам вичин кабинетдиз фена...

Тапан ипри

Здровоохраненидин министерства дуухтурриз пешекарвилн дережа гудай комиссияди къвалихазавай. Аник зунни квай.

Министерстводин къилин терапевти нубатдин дуухтурдин тъвар къурла, зун суаллу хъана: яраб имъа зун къекъзвизай Тамам Абдулсабировна туштал? За хабар къуна: "Гъуруметлу Али Гъажимегъамедович, а дуухтурдин ери-бине гъинай ятла лугъуз жедани квевай"?

- Ам Ахъзгъай я, - хъана жаваб.

Комиссиядин председатель гъасята кхунна: - На ихтиин суал вуч паталди вугайди я?

- А дуухтур зи имид хин руш я, - чуныхънча за. - Амма заз къедалди акурди туш. Зун ада чидани-чидачни, зазин малум туш. За суал ву-гунхъ метлеб ава: комиссияди бязи дуухтурриз ийизвай хатурдикай са тимил къван и дуухтурдиз авунайтла къланзавай заз.

Комиссиядин членар зи гъавурда ақъуна, артух къевера тун тавуна, вирибуру ада сад лагъай категория гунин тереф хвена. Амма председателдиз и кар хуш хъанач. Ада маса хиял авунвай.

"Гъуруметлу Тамам Абдулсабировна, квэз и залда авайбурукай мукъва-къили авани?" суална на председателди.

Намуслу дагъви дишегълиди, къилни хаж

тавуна, "вай, авач" лагъана, жаваб гана. Заз амукъайди, гафни талгъана, ада чкадилай квачел къарагъун хъана.

Камаллу дуухтурди вичи-вич квадарнаж, гъайф чувлгадай тъверда "ой" ақъатна, гъилер ахъайнана, лиф хъиз атана, зун къужахламишна, хъулькъвэз са теменни гана. Залда авайбурухъ элкъвена, "куне заз багъишламиша, заз ам акунвачир", - лагъана.

Завай рахаз жемзачир. Гила за ам вучиз жа-гъурзавайтла. Чи тухумда, куынне ульчмейралди гъисабайтла, девлетту векилар хейлин авай. Зини и дуухтур Тамам Абдулсабировнадин улубуба сад я - Камал! Чи сихилдин тъварни "Камалар" я. Султанни Хелеф - Камалан гадаяр, Султан - зи, Хелеф - а дуухтурдин чехи бубаяр.

Совет гъукумат атайла, девлетлуюр я лагъана, чи тухум чукурна, гъар сад санис ақъуднай...

Къе и комиссиядил председателди вири вичин ягъ-намусдин ипридал алцумзавай. Са тимил амай закай "ришветчи" жез.

Угъридиз вири угърияр хъиз акун садазни сир туш къван...

Шуышедин вил

Гъасан Гъусейнов

"Гъиль квай" Къули хчин квализ, цийиз ку-тунвай магъледиз куб хъана са ақъван вахт алатава чи. Яшар хъанватлани, ада вичик квай ламат! хесет худзавач. Идан гъакъиндай Къулихъи вичин фикир ава:

- Дарвал авачир и мублагъ девирда гъар юкъзлапагар, къарамалар цуыл жезва, тахсиркаар жагъизвач, луту къуллугъчияр дубздал ақудзатвани, ацуқъарзавайди тимилар я, эмнени чуныхън адетдиз элкъвэзва. Бес мадбуруз иливайла, зун гъамиша кичедаказ яшамиш жедани? Киче виле къал ақъадайди я. Зани жуваз чидайвал цай ақъудда...

Гъа икль, туплан угъриди, иесини чир тавуна, нянрихъ алатна вичин хиперихъ галаз гъятаидиз атай чарадан къве хеб илисна тукъуна. Ала-жай са жендек пайи-паярна, къажгъандик вегъена. Мулькуди, ругул веледни хъанваз акурди, күтледач ада я кас лагъана, сусаз акваз-акваз, клемекдик кваз, сала авай маркунин юкъва тұна.

Алайн шуулғудин гъавурда гъатай суса хабар къуна:

- Я дах, вуна зи баладин гульгъуна вучиз къарғыншын тазавай?

- Вуч хъана? Вуна ахътиин суал вучиз гузва?

- Са къунхайни хабар авачирдай къуна Къулиди.

- Бес, чи лапагрин къадар авайвал ама. Вуна ина къасабхана ахъайнава...

Хъульудрин школадин - 90 йис

С.-А.АБДУРАШИДОВ

Виликрай, виринра хъиз, Хъульдурин хъурени чкадинагъа лийриз кел-кхъин савадлуири чпин къвалера, медресайра чирзавай.

Рутул райондин Хъульбъурин хуяршын шкокладин тарихдин тарсарин теж-рибалу муаллим Къурбанов Санидинан Чехи буба Жабраилан ківалені ихътиян мектеб хъянай. Дагълух хуыре савадсуз-вал терг авун патал 1921-йисуз ачухай ана ахъцегъви Акимов Абдуллағы, қылқави Ра-мазанов Расул ва хъульбъуди Айвазов Мегъамед муаллимар тир. Тарсар араб چалал гузтай.

Хүрье чирвилерин йикъяз талукъ яз кылле тухтай мярекатдал Къурбанов Санидина светский школадин тарихдай гөгөнш доклад авуна.

1928-йисуз гъуматди Кагановичан тъварунихъ галай къуд классдин школа ачухна, чирвилер къачуз аниз 20-25 аялни къабулна. А вахтунда чкадин пешекаар авачир, Ахцегъай атай Султанов Бунья-мудина школадиз рерьбервал, Акимов Абдуллағыа ана тарсар гузвай. 1931-йисуз Дербентдин педтехникумда келна хтай Мегъамедова Астагуль Наврузовна ва Урсатдай атай Петкоди, Шапкинова (тъварар жагъур хъийиз хъанач), Къасумов Гъусейн музалимтар яз къвалахна. 1937-1960-

Людмила урус чалан муаллимар тир. 1951-1955-йисара школадин директор Чигалиев Эрзиман (Миграгъ), завуч Владимир, Лебединская Ольга, Евтухина Александра физикадинни математикадин, Пугачева Елена урус чалан, Ефремова Евгения, Бахтиярова Евгения Павловна, Ястурбинская ва масабур мұқын тарсанын муаллимар тир. 1948-йисуз Уряттай

Мегъамедов Дадаш, Сирияда къуллугъзавай полковник Мегъамеджанов Мегъамедали ва илимрин цудралди кандидатар, ДАССР-дин лайихлу малдарап, райсоветдин депутатар хъайи доярка дишегълияр ва масабур ава. Чавай президентдин грантдин сагыбар Ханбабаева Салигъатал, Ашурбеков Ашурбекал, РД-дин лайихлу муаллим Микаилов Микаилап, Абдулкеримов Гъажималладал ва маса къеъзарални дамах ийиз жеда.

2007-йисуз гъукуматди 320 аялдз ацуқьдай чаяр авай, спортзални галай къве мертебадин школадин дарамат ишлемишиз вахканна. Гила алай аямдин истемишиунрив къадайвал тадаракламишнавай, къулай шартылар авай кабинетра тежрибала муаллимри вилик акъвазнавай везифа-яр намуслувиленди къилиз акъудзава, мектебдин дережа виниз хкажзава. Чеб пенсияда аватлани намуслувиленди къвалахзавай Гъафизов Абдуллағы, Уруджев Баламед, Ашурбеков Ашурбек, Ханбаева Салигъят, Къурбанов Санидин, Раджабов Раджаб, Исамилов Абдуллағы ва ма-сабур школадин дамахни я, даяхни. Алай вахтунда мектебдин къиле директор яз же-гъиль муаллим Микаилова Мадина Ағымед-керимовна акъвазнава. Адан рөгъбервиллик кваз 45 муаллимди 200-лай гзаф аялприз тербия, чирвилер гузва.

Вири хуьруньвийриз мектебдин 90 ийсан юбилей мубаракрай.

Алим ва муаллим руш

Мегъамедсалигъан САБИР

И мукъвара Надир Фетягъовичан хизандив ва адан мукъва-къилийрив шад хабар агақына. Надир Фетягъовичанни адан уымуърдин юлдаш Полина Евгеньевнадин руш **РУСАНАДИ** Москвадин государствовдин лингвистикадин университетта (виликан Морис Торезан тұварунихъ галай Халқынан институттада) филологиядиян илимрін доктор, доцент, француз ҹалан факультетдин заведующий Кудрявцева Надежда Борисовнадин рөгъбервиллик кваз агалкүнралди илимдин докторвиллин диссертация хвена. Руслана Надировнадин илимдин ківалдахдиз официальный оппонентар тир филологиядиян илимрін доктор, доцент Скуратов Игорь Владимировича, филологиядин илимрін кандидат, доцент, роман ҹаларин кафедрадин профессор Николаева Ирина Викторовнади ва маса алимири еке къимет гана.

Русанадин буба Надирэн ери-бине Къурагъ райондин Штулрин хуърят я. Дербент райондин Карл Марксан совхозда лап хъсан къиметар аваз юкъван школа күтаягъай жегъил Москвадиз рекъе гъятна. Риkle къелунин къаст авай дагъви ина Москвадин химиядин хаммалдикай члихъ лап гъвечівал, называл авай техникадиз талукъ затлар расунин къайдаяр чирдай институтдик экечіна ва анаг агалкъунралди күтаягъна. Къве йисуз ада Советтин Армиядян жергейра къуллугъна. 1980-йисуз ам, вичихъ галаз са курсуна келай урус руш Чакина Полина Евгеньевнадал эвлениши хъана. Надир Фетягъовича гзаф йисара Тамбов шеъгердин НИИ-да сифтедай инженервиллин, гүгъульнай кар алай инженервиллин везифаяр тамамарна. Алай вахтунда Надир Фетягъовича Тамбовский областдин рекъерин гъерекат кардик кутадай централдин начальникдин заместителвиле, адан ульмуърдин юлдаш Полина Евгеньевнадини гъа и шеъгердин “Яру Октябрь” тъвар алай военный заводда химиядин лабораториядин начальниквиле къвалахзава. Вичайкай сугъбет физвай абурун руш Русана Надировнади гимишдин медалдалди школа, яру диплом къачуналди Москвадин гъукуматдин университет ва агалкъунралди аспирантура күтаягъна. Алай вахтунда Русана Надировнади Москвадин экономикадин къилин школада француз чалан тарсар гузва. Адаз гъак! лап хъсандин немс ва ингилис чаларни чида. Гъа са вахтунда алим руш илимдин къвалахдални машгъул я.

Чна Русанадиз, Надиран вири хизан-
риз ва абурун мукъва-қильириз и еке
агалкүн - алымвилин тівар мубарак
ийизва.

Къуй Русана Надировнадихъ гележег-
да мадни еке агалкъунар хъурай!

Баркалу рекъе аваз

йисалай школа ирид йисандаз элкъуырна. 1934-йисуз чадын муаллимар Гъусейнов Гъасанакай заведующий, Мегъамеджанов Мегъамедалидикай, Эскендеров Алимегъамедакай (Играхъ) урус ва дидед Чалан муаллимар хъана. Гъульчынлай Хъульчыларин юкъван чирвилерин школадикай школа-интернат хъана. Ана Хъульчыларин, Лакунрин, Играхърин, ИЧерин ва маса хуверерин аялприни келзазай. Даеведин ва дяведилай гъульчынин йисара мектебдиз регъбервал гайди хъсан чирвал авай виклеръ муаллим Тарикъулиев Ярагъмед (Мегъарамдхуурун райондин Билбильхуярый) тир. 1948-1951-йисара мектебдин директорвал къаклави Исмаилов Негъиди авуна, гъя и хуруньви Эльдаров Эльдар, И.Исмаилова, Краснодардай атай Снурцина, Бондарев Виталий, Бондарева Лиза Митрофановна, И.Мотовъ, Порчак

атана Хъульдурин балайриз чирвал гай муаллим, ДАССР-дин школайрин лайих-лу муаллимвиллин тварар къячур Айазова Лида Ивановнади ва Мегъамедова Аста-гъул Наврузовнади тарс гайи аялрикай гележегда уълкведиз машгъур қсан хкат-на. Абурун арада полковник Раджабов Якъуб, Зегъметдин Игит Алиев Алимирзэ, профессорар хъайи Асалиев Асали, Му-гъулов Физули, генерал Уружев Уруж, пешекар композитор Гъусейнов Мегъамед, художник Агъамирзоев Агъамирзэ, алай вахтунда Турикияда яшамиш жезвай диндин алим, илимрин доктор, Гъафизов Антарес, геологиядин минералогиядин илимрин кандидатвиллин тъвар къячур Аб-дулкеримов Шафи, Дағъустандин лайих-лу духтур Гъусейнов Шамил, юрист, пол-ковник Айазов Гъайдар, 37 йисуз Бакуда къилин контролер-ревизор яз қівалахай

Зи тебрик

Совет властъ вич яз себеб,
Гъар са хуьре хъана мектеб.
Къилиз фена чехи метлеб,
Мубараракай квез. Хъульпудар.

Урусатдай урус муллим,
Амана, чаз чирна шим.
Гъиле - къелем, къиле - зигъин,
Мубараракий къез, Хъульпудар.

Алимарин жергэяр къе
Къалин хъанва, аваз къевенкъве,
Чи Вамандин гъар са пипле...
Мубаракрай кеэз. Хъульчун дэр

90 йис я тамам,
Нурлуди я чи гъар са кам.
Къабул ая чими салам, -
Мубарақрай квез, Хъульувдар.

5-октябрь - муаллимрин югъ

Тал алай месэлэяр веревирдна

КЪЕЙД.

Эдуард ГЬАЖИБЕГОВ 1977-ийсуз Къаракуьреда муаллимрин хизанды дидедиз хвана. Адан буба Алибек - гъвчил класчин, диде Марият урус чаланни литературадин муаллимар тир.

Вири крат итижилу яз чехи жесэвий Эдуардин школадиз көлиз фена. 5-класдилай башламишина, ада тарихдин тарсуниз иллаки итиж ийизэвий, районрин уртах ва республикадин олимпиадайра иштиракзай. Гья и чавуз Эдуарда гележегдин пеше хяяна лугуз жеседа - 1996-ийсуз Даггосуниверситетдин тарихдин факультеттик экечина. 1998-ийсуз буба разгомтодз фейи хин хиве хизандых галаз алакъалу жавабдар везифаарни гъята.

Къадим Къаракуьредин девслетту тарихдини Эдуардан пеше хяягүн низ тарьсир тавуна туш. “Зи фикир “Дагъустандин тарих” ктабда къяенеий, монголрины татарри, Дагъларин улкведиз атайла, Дагъустандин хъенччин шийэрин центр тир Къаракуьредиз, и сеняктарвилиз авур итижидий къейдини вичел желбна. Идалай къулух зун жуван хайи хуьрун тарих, адтар, сеняктарвилер, меденият чириз, ахтармишииз алахъна”, - лугузва Э.Гъажибекова.

2001-ийсуз жесгэл пешекар ялгүз дидедин патав хуьрууз хтана, школада къалахиз эгечина. 2006-ийсуз мектебрин профкомдин председатель, гүзгүйнлай райондин “Эренлардин сес” газетдин жавабдар секретарь хвана. 2010-ийсуз Эдуард Гъажибековал райгазетдин редакторвилан, Доктупара райондин государствовин ва общественный идрайрин къуллугъчирин профсоюздин комитетдин председательвилан везифаар ихтибарна. Гүзгүйнлай ада Дагъустан Республикадин хуррун майишатдин ва сурсетдин министерствода эксперт-аналитиковилан къалахна. Алай вахтунда вичи чирвилер къячур Къаракуьредин школада къалах давамарзва.

Э.Гъажибеков, РФ-дин журналистрин союздин член я, РД-дин печатдин ва массовый коммуникацийин комитетдин пуд грамотадиз, Россиядин ФСБ-дин РД-да авай сергъяччийрин управленидин грамотайриз, чухсагуулдин чаариз ва юбилейдин знакиз, профсоюзрин тешкилатдин грамотадиз лайихлу хвана.

Дагъви ШЕРИФ

Образованидин цийи стандартрин винел къалах гье 2005-ийсуз башламиши хвана. Алатнавай вахтунда гзаф къалахар авуна. Цийи къайдайриз талукъ яз муквал-муквал прессадиз макъалаяр, веревирдер акътэзва, школайра собранияр къиле физва. Амма вирибурун къилин месяят, къилин макъсад аял гье ясли-бахчадилай школадиз гъазурун, дэвирдин истишиунрив къурвал адаш школада чирвилер гун, ам умьурдин шегърэдэл акуудун я. И карда я гзаф суалар арадал къвэзвайдини - тбадар бес жэзвач, хуьрерин чайра авайбур патал программа чигинзэвэй ва икмад. Гъарса предметдайни къилдин суалар ава. И месэлэяр гъялдай рекъер-хулер жагъурун, теклифар гун патал образованидин вири идараира диде-бубайрин комитетарни кардик кутунва.

Къаракуьредин хуьрун школадин директорвилан везифаар тамамариз башламишай Эдуард Гъажибекова гыиле-гылди хуьрун муаллимрин совет къватна. Гүзгүйнлай райондин ва хуьрун администрацийин векилприн, муаллимрин, общественностдин иштираквал ава диде-бубайрин комитетдин гүрьуш къиле тухвана. И собранийин къилин макъсад образованидин хиле къаракуьревийрик къалабуух кутазвай месэлэяр чирун, абур гъялнуух элкъурунавай къалах активламиш я.

Гүрьушдал гзаф месэлэяр веревирдна. Къилди къячуртла, диде-бубайри ва муаллимри ученикран гүзчилав авуниз, аялри тарсар ахъай тавуниз, абур библиотекирал желбуниз, школада телефонар къадага авуниз талукъ ва икмад. Диде-бубайрин су-

берри хиве къурвал, а предметтрай тарсар гудай къилин образование, ашкъи авай жэгъир пешекарар къалахадал тайинарда ва абуруз яшайишдих галаз алакъалу месэлэярни гъялиз къумекда.

Алай вахтунда школадиз регьбервал гузай Эдуард Гъажибеков, гъакъыкъатдани, тешкилатчилик хъсан алакъунар авай, аялрал, вичин хайи хуьрун ва райондин тарихдал, ерийрал рикл алай кас я. Белки, им душушьшин карни туш жеди, ам и рекъяй пешекарни я эхир - ада Даггосуниверситетдин тарихдин факультеттакъалттарна, райондин тарихдай илимдин ма-къалая, ктаб къуенва.

Мярекатдал ада, “Чирвилер къа-чузва, виликди физва, гекигунарзва” кыл гана, вичи тукъурунавай программадай авур докладни чадин агъалийри, райондин администрацийин ва обще-вестностдин векипри фикир тага-на тунч.

Докладчиди фикир желбайвал, алай вахтунда ученикдин везифа хъсан чирвилер къачун, муаллимрин - ада хъсан чирвилер гун ва аял ЕГЭ-диз гъазурун я ЕГЭ-дин къайдаяр, истемишнар къвердавай къеви жезва, гъавиляй муаллимрив датланча чин пешекарвал хажжун лазим я.

Мадни Э.Гъажибекова къейдайвал, гъарса муаллимди къунши хуьрерин, шегъерин, гъатта маса республикайрин школайра гъа тарсар гузай пешекаррих галаз алакъа хуьнини тежриба хажжун хъсан таъсири.

Эгер 6-7-классрийлай башламишина ученикрин алакъунриз, бажарагъдиз дикъет гана, абурув гележегдин пешедин патахъай фикриз туртла, гъа жи-

гъетдай абурухъ галаз хъсандиз къалахайтла, пака муаллимар хъайиб, сифте нубатда, чин хайи школадиз къалахиз хквэда.

Гъарса аялди ЕГЭ ва ГИА хъсан нетижаяр аваз вахкун патал муаллимдин алакъунар ва аялдин ашкъи герек я. Аялдин ашкъи, итиж муаллимдин гъиле ава, амма, гъайиф хъи, вирибури и кар аннамишава.

Эдуард Гъажибекова вичин программадих галас танишарайдалай къулухъ къейдайвал, къарагъярнавай месэлэяр гъиле-гылдий аваз гъялнуун эгеччуну Къаракуьредин школа ва ана къелайбур республикадилай къеце-пации машъурда, и карда абурухъ чешне къячудай ватанэгъяри ава. Школадин директордий образованидин хилэз гузай фикир-кумекдай райондин къил Абдурагым Алискероваз сагърай лагъана.

Эрзи ЖАФАРОВА

Зун яшар пудкъадалай алатнавай дишегъли я. Чун аял чавалай муаллимрив, чехибуруз гъурумтэй ийиз вердишарна. Гилани гъакъя, за муаллимар лап вине къазва, абурун баркаллу зегъмет кар алайди я гъисабзва. Гылгылгылт, муаллимрив акъалтзавай не-силдиз чирвилер, тербия, умьурдин тарсар гузва, гележегдин алимар, писателар, государствовин дея-телар гъазурзава.

Чалал ашукъди

Дербент шегъердин 11-нумрадин юкъан школада лезги чаланни литературадин тарсар гузай муаллим Жаватова Асият Мефтилиевнадих галаз зун фадлай танишия. Заз садра Асият МЕФТИЛИЕВНАДИ 6-классда къиле тухвай “Дидед чал чи руьъдин девлет я” мярекатда иштиракунни къисмет хъана. Лезги чалал адан рикл алайвал, ам чи балайриз дидед чал чириз алахъзавайвал акурла, ада зи патай авай гъурумтэй мадни гзаф хъана.

Лезги чаланни эдебиятдин тарсар чирзайвай вичин кабинетни ада лап тавхана хъиз безетмишнавай. Аялар гъавурда тун патал царал чалан ва литературадин тарсариз, къетлен месэлайриз талукарнавай макъалаяр, писателрин шикилар, схемаир ва аквадай маса тақъатар алкъурнава. Ада тарсара алай аямдин та-къатрикайни менфяти къа-чузва.

Адас вичин предмет хъсандиз чир хунилай гъери, гъарса аялдих галаз рахадай къайдани чизвай. Аялар гузай жавабрални классдиз къватл хъанвай пешекарри, диде-бубайри разивалзавай. Заз мадни тес-тикъ хъана хъи, Асият Мефтилиевна вичин пешедиз вафацу, вини дережадин чирвилер, алакъунар, бажарагъдай авай, кардив яратмишнин тэгъерда эгеччавай муаллим я. Адас колективда, аялрин абурув диде-бубайрин, шегъерэгълийрин арада еке гъурумтэй ава.

Винидих тъвар къунай мярекатда зун Махачка-ладай атанвай муаллим Мариян Бугаевадих галаз таниши хънай. Асият муаллимдикай ихтилат кватаилья, ада икмалынай: “Зун сифте адахъ галаз Тахо-Годидин тъваруних галай илимдин алхармишнадай институтдин къуллугъчи Жаклина Мейлановади кардик кутунвай лезги чалан муаллимрив сайтдин къумекдади таниши хънай. Ахпа чун лезги чалан муаллимрив мярекатра ацалтна. Ам пары акууллу, тежрибалу, вичин кеспи хъсандиз чизвай муаллим я. Сайт-дани ада жесгэл муаллимрив вичин тежрибадай тарсар гузва, абурув суалриз тамам жавабар гузва. Гъарса кас вичин пешедив рикл газээчина къланда. Асият вах вичин кеспидал ашукъ муаллим я...”

Асият Мефтилиевна Мегъарамдухурун райондин Кркарин хуьре дидедиз хъана. Дагъустандин господ-инstitutу күтъягъя 1974-ийсалай ада муаллимрив кеспидиз къуллугъзава. Буба Мефтилини, диде Гъулана га муаллимар тир, руша абурув кеспи хъягъун ала-матдин кар туш. Диде-бубади Асиятаз муаллимрив сирерни чирна, руьъда илъамдин, дидед чалану-нин нурни тунна, аялрив таза цъкверив хъиз эгеччай гъевесни кутуна.

Яхцурни вад ийсуз школадин рехъ алцумзавай муаллимдин къалахиз дузыгун къиметни ганва. Ам Дагъустан Республикадин просвещенидин отличник, Россиядин Федерациядин образованидин гъурумтэй работник, педагогвилан зегъметдин ветеран ва къилн категориидийн муаллим я.

Асият Мефтилиевна Мегъарамдухурун райондин Шевкетахъ галаз пуд аялдиз дузыгун къиметни ганва. Ва-гъиф инженер-мелиоратор, Лейла инженер-химик, Назиля инженер-менеджер я. Виридахъ чин хизандар ава ва абурув диде-бубадин рикл шадарзава. Хизандин асайиш умьурди, дуствилин, хуш рафтварвилер, гъу-римтэй алакъайри Асият муаллимдиз мадни ашкъидив-ди къалахадай, къадим шеърдий лезги не-силдиз дид-чал чирдай алана мумкинвилер гузва.

понедельник, 8 октября

РГВК

06.45 «Заряжайся!»
 07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
 08.00 «Заряжайся!»
 08.10 Мультифильм
 08.25 «Служба Родине»
 08.45 «Заряжайся!»
 08.55 Д/с «Венесуэла глазами гурмана с Надей»
 09.25 Х/ф «Чужая родня»
 11.30 «Вдохновение»
 12.05 «Парламентский вестник»
 12.30 Время новостей Дагестана
 12.50 Д/ф «Край предков»
 13.30 «Годекан»
 14.30 Время новостей Дагестана
 14.50 Х/ф «Два друга»
 16.30 Время новостей Дагестана
 16.55 Х/ф «Ваш сын и брат»
 18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»

19.30 Время новостей Дагестана
 20.00 Время новостей Махачкалы
 20.20 «Дагестан туристический»
 20.45 «Кунацкая»
 21.25 «Учимся побеждать»
 21.45 «Круглый стол»
 22.30 Время новостей Дагестана
 23.00 Время новостей Махачкалы
 23.20 «Любальная сеть»
 23.45 Д/с «Все грани безумия»
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
 01.35 Т/с «Воскрешая мертвых»
 02.25 «Круглый стол»
 03.00 Х/ф «Потому что ты моя»
 04.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
 05.20 Х/ф «Ваш сын и брат»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.15 Сегодня 8 октября. День начинается.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 16.00 Мужское/Женское.
 17.00 Время покажет. (16+).
 18.25 Время покажет. (16+).
 19.50 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время.
 21.45 Т/с «Операция "Сапата"» (16+).
 22.45 Большая игра. (12+).
 23.45 Познер. (16+).
 0.40 Вечерний Ургант. (16+).
 1.20 На самом деле. (16+).
 2.20 Мужское/Женское.
 3.00 Новости.
 3.10 Мужское/Женское.
 3.20 Модный приговор.
 4.15 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

11:40, 14.40, 17.40, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан
 17.30 Противодействие экстремизму и терроризму
 17.55 «5-й международный фестиваль русских театров»
 18.15 Акценты.
 5.00 Утро России.
 9.00 Вести.
 9.15 Утро России.
 9.55 О самом главном. (12+).
 11.00 Вести.
 11.40 Судьба человека.
 12.50 60 минут. (12+).
 14.00 Вести.
 14.40 Т/с «Морозова» (12+).
 17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
 18.50 60 минут. (12+).
 20.00 Вести.
 21.00 Т/с «Московская борзая 2» (16+).
 23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
 2.00 Т/с «Ледников». (16+).
 3.50 Судьба человека

НТВ

5.00 Т/с «Пасечник». (16+).
 6.00 Деловое утро НТВ. (12+).
 8.20 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
 10.00 Сегодня.
 10.20 Мальцева. (12+).
 11.10 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
 13.00 Сегодня.
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
 14.00 Место встречи.
 16.00 Сегодня.
 17.15 ДНК. (16+).
 18.15 Т/с «Шеф. Новая жизнь». (16+).
 19.00 Сегодня.
 21.00 Т/с «Динозавр». (16+).
 23.00 Т/с «Невский». (16+).
 0.00 Сегодня.
 0.10 Поздняков. (16+).
 0.15 Т/с «Свидетели». (16+).
 1.20 Место встречи. (16+).
 3.15 Поедем, поедим!
 4.05 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
 5.35 Жить вкусно. (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
 7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
 9.35 Давай разведемся! (16+).
 10.35 Тест на отцовство. (16+).
 11.35 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 12.35 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 13.40 Мой герой. Андрей Мартынов. (12+).
 14.30 События.
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Чисто английское убийство». (12+).
 17.00 Естественный отбор.
 17.50 Детектив «Жизнь, по слухам, одна», 1 и 2 с.
 19.40 События.
 20.00 Петровка. 38. (16+).
 20.20 Право голоса. (16+).
 22.00 События.
 22.30 Латвия. Европутик.
 23.05 Знак качества. (16+).
 0.00 События. 25-й час.
 0.35 Хроники московского быта. Скандал на могиле 1.25 Д/ф «Маршал Жуков. Первая победа». (12+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
 8.10 Х/ф «Русское поле».
 10.00 Д/ф «Инна Макарова. Предсказание судьбы». (12+).
 10.55 Городское собрание.
 11.30 События.
 11.50 Т/с «Чисто английское убийство». (12+).
 13.40 Мой герой. Андрей Мартынов. (12+).
 14.30 События.
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Пуаро Агата Кристи»
 17.00 Естественный отбор.
 17.50 Детектив «Жизнь, по слухам, одна», 1 и 2 с.
 19.40 События.
 20.00 Петровка. 38. (16+).
 20.20 Право голоса. (16+).
 22.00 События.
 22.30 Латвия. Европутик.
 23.05 Знак качества. (16+).
 0.00 События. 25-й час.
 0.35 Х/ф «Два билета на дневной сезон».
 2.35 Х/ф «Круг». (16+).
 4.25 Х/ф «Без видимых причин».

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
 8.00 Д/ф «Навеки с небом».
 9.00 Новости дня.
 9.15, 10.05, 13.15 Т/с «Стреляющие горы».
 10.00 Военные новости.
 13.00 Новости дня.
 13.50 Т/с «Матч». (16+).
 14.00 Военные новости.
 18.00 Новости дня.
 18.40 Д/с «Центр специального назначения». (12+).
 19.35 Скрытые угрозы».
 20.20 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
 21.05 Специальный репортаж. (12+).
 21.30 Открытый эфир. (12+).
 23.00 Новости дня.
 23.15 Между тем. (12+).
 23.45 Д/с «Непобедимая и легендарная». «История Красной армии».
 0.35 Х/ф «Два билета на дневной сезон».
 2.35 Х/ф «Круг». (16+).
 4.25 Х/ф «Без видимых причин».

вторник, 9 октября

РГВК

06.45 «Заряжайся!»
 07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
 07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
 07.50 «Заряжайся!»
 08.00 Мультифильм
 08.45 «Заряжайся!»
 08.55 Д/с «Венесуэла глазами гурмана с Надей»
 09.25 Х/ф «Потому что ты моя»
 11.20 Д/ф «Секреты бабушкиного сундука»
 11.45 «Круглый стол»
 12.55 «Дагестан туристический»
 13.15 «Учимся побеждать»
 13.40 «Кунацкая»
 14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
 14.50 Х/ф «Хроника пикирующего бомбардировщика»

16.55 Х/ф «Хаджи-Мурат»
 18.45 Передача на лакском языке «Альчи ва ағылпү»
 19.30, 22.30, 30.00, 30.30 Время новостей Дагестана
 20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы
 20.20 «Подробности»
 20.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
 21.55 «Поколение» «Клара Власова «Родина моего призыва»
 22.45 Большая игра. (12+).
 23.45 Д/с «Все грани безумия»
 01.00 Передача на лакском языке «Альчи ва ағылпү»
 01.35 Т/с «Воскрешая мертвых»
 02.25 «Поколение» «Клара Власова «Родина моего призыва»
 02.50 Х/ф «Почтальон всегда звонит дважды»
 04.45 Передача на лакском языке «Альчи ва ағылпү»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.15 Сегодня 9 октября. День начинается.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 16.00 Мужское/Женское.
 17.00 Время покажет. (16+).
 18.25 Время покажет. (16+).
 19.50 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время.
 21.45 Т/с «Операция "Сапата"» (16+).
 22.45 Большая игра. (12+).
 23.45 Вечерний Ургант. (16+).
 0.20 На самом деле. (16+).
 1.20 Мужское/Женское.
 2.15 Модный приговор.
 3.00 Новости.
 3.05 Модный приговор.
 3.25 Давай поженимся! (16+).
 4.10 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке)
 11:40, 14.40, 17.40, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан
 17.30 На перевалах Кавказского хребта
 18.00 Противодействие экстремизму и терроризму
 18.10 Большой шелковый путь. Голос за мир
 18.20 Т/с «Столичный эрудит»
 18.25 «Городская среда»
 18.30 «Аугодафе»
 18.40 Х/ф «Одарижающий золотом. Бухара»
 01.00, 04.45 Передача на даргинском языке «Альчи ва ағылпү»
 01.35 Т/с «Воскрешая мертвых»
 02.25 «Городская среда»
 02.50 Х/ф «Подсолнухи»
 04.35 «Столичный эрудит»
 05.20 Х/ф «Свадьба в Малиновке»

НТВ

5.00 Т/с «Русский дубль».
 6.00 Деловое утро НТВ. (12+).
 8.20 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
 10.00 Сегодня.
 10.20 Мальцева. (12+).
 11.10 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
 13.00 Сегодня.
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
 14.00 Место встречи.
 16.00 Сегодня.
 17.15 ДНК. (16+).
 18.15 Т/с «Шеф. Новая жизнь». (16+).
 19.00 Сегодня.
 21.00 Т/с «Динозавр». (16+).
 23.00 Т/с «Невский». (16+).
 0.00 Сегодня.
 0.10 Место встречи. (16+).
 0.20 Сегодня.
 0.35 Т/с «Свидетели». (16+).
 1.40 Место встречи. (16+).
 3.30 Чудо техники. (12+).
 4.15 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
 5.35 Жить вкусно. (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
 9.35 Давай разведемся! (16+).
 10.35 Тест на отцовство. (16+).
 11.35 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 12.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 14.10 Мелодрама «Яблоневый сад». (16+).
 18.00 6 кадров. (16+).
 19.00 Мелодрама «Любовь Надежды». (16+).
 22.50 Т/с «Женский доктор». (16+).
 23.50 6 кадров. (16+).
 0.00 События. 25-й час.
 0.30 Удар властю. Чехарда премьеров. (16+).
 1.25 Д/ф «Смерть Ленина. Настоящее "Дело врачей"» (16+).
 2.15 Петровка. 38. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
 8.00 Доктор И... (16+).
 8.30 Х/ф «Кубанские казаки»
 10.45 Д/ф «Екатерина Савинова. Шаг в бездну». (12+).
 11.30 События.
 11.50 Т/с «Чисто английское убийство». (12+).
 13.40 Мой герой. Ирина Лачина. (12+).
 14.30 События.
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Пуаро Агата Кристи»
 17.00 Естественный отбор.
 17.50 Детектив «Жизнь, по слухам, одна», 3 и 4 с.
 19.40 События.
 20.00 Петровка. 38. (16+).
 20.20 Право голоса. (16+).
 22.00 События.
 22.30 Линия защиты. (16+).
 23.05 90-е. Крестные отцы.
 0.00 События. 25-й час.
 0.30 Советские мафи. Железная Белла. (16+).
 1.25 Д/ф «Юрий Андрапов. Легенды и биография».
 2.15 Петровка. 38. (16+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
 8.00 Д/ф «Возврату подлежит. Долгий путь домой». (12+).
 9.00 Новости дня.
 9.35 Т/с «МУР есть МУР! 2». (12+).
 10.00 Военные новости.
 10.45, 12.15, 14.05 Т/с «МУР есть МУР! 2». (12+).
 13.00 Новости дня.
 14.00 Военные новости.
 18.40 Д/с «Центр специального назначения». (12+).
 19.35 Легенды армии. В. Колесник. (12+).
 20.20 Улика из прошлого». «Загадки Библии. Наука исследует чудо». (16+).
 21.05 Специальный репортаж. (12+).
 21.30 Открытый эфир. (12+).
 23.00 Новости дня.
 23.15 Между тем. (12+).
 23.45 Д/с «Непобедимая и легендарная». «История советской армии».
 0.35 Х/ф «Два капитана».
 2.35 Х/ф «Без права на проигрывать». (12+).
 4.05 Х/ф «Златовласка».

ПЯТНИЦА, 12 ОКТЯБРЯ**РГВК**

06.45 «Заряжайся!»
07.00, 08.30, 16.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультифильмы
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Венесуэла глазами гурана с Нардой»
09.20 Х/ф «На семи ветрах»
11.30 «Пятничная проповедь» Прямая трансляция с центральной Джума-мечети
12.00 «Галерея искусств»
12.50 «Артсектор»
13.25 «Память поколений» Эсед Салихов
13.55 Расширенный репортаж «Татарстан. Путешествие в прошлое и настоящее»
14.10 «Человек и вера»

14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Новые похождения Швейка»
16.55 «За скобками»
17.00 Х/ф «Музикальная история»
18.30 Обзор газеты «Дагестанская правда»
18.45, 01.00 Передача на кумыкском языке
19.30, 22.30, 30.00 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «За скобками»
20.25 «Подробности»
20.50 «Но виду. Спорт»
21.30 «Молодежный микс»
21.50 «Круглый стол»
22.20 За скобками»
23.25 Д/с «Мир природы»
01.35 Т/с «Воскрешая мертвых»
02.25 «Диалоги о рыбальке» Дагестан

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Сегодня 12 октября. День начинается.
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово! (16+).
12.00 Новости.
12.15 Время показет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00 Мужское/Женское. (16+).
17.00 Время показет. (16+).
18.25 Время показет. (16+).
18.50 Человек и закон. (16+).
19.55 Телегра «Поле чудес». (16+).
21.00 Время.
21.30 Голос. Перезагрузка. (12+).
23.30 Вечерний Ургант. (16+).
0.20 Х/ф «Квадрат». (18+).
0.25 Модный приговор.
4.15 Мужское/Женское.

РОССИЯ 1

11:40, 14.40, 17.40, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан
17.30 Мир Вашему дому
17.50 Наболевший вопрос
18.15 Дагестан спортивный
18.35 «5-й международный фестиваль русских театров»
5.00 Утро России.
9.00 Вести.
17.00 Утро России.
19.55 О самом главном. (12+).
11.00 Вести.
11.40 Судьба человека.
12.50 60 минут. (12+).
14.00 Вести.
14.40 Т/с «Морозова». (12+).
17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
18.50 60 минут. (12+).
20.00 Вести.
21.00 Аншлаг и Компания.
0.40 Х/ф «Наваждение».

НТВ

5.00 Т/с «Русский дубль».
6.00 Деловое утро НТВ. (12+).
8.20 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Мальцева. (12+).
11.10 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
17.10 ДНК. (16+).
18.10 Жди меня. (12+).
19.00 Сегодня.
19.40 ЧП. Расследование.
20.00 Т/с «Динозавр». (16+).
22.00 Т/с «Морские львы. Северные рубежи».
0.10 Захар Прилепин. Уроки русского. (12+).
0.40 Мы и наука. Наука и мы. (12+).
1.40 Место встречи. (16+).
3.40 Поехали, поедим!
4.05 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30, 18.00 6 кадров. (16+).
8.15 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.20 Мелодрама «Счастливый билет».
17.40 Дневник счастливой мамы. (16+).
19.00 Мелодрама «Совсем другая жизнь».
22.50 Т/с «Женский доктор».
23.50 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Черный цветок» (Украина).
4.15 6 кадров. (16+).
4.35 Жить вкусно. (16+).
5.35 Джейми у себя дома.

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.15 Х/ф «Первое свидание».
10.05 Детектив Шаг в бездну
11.30, 14.30, 19.40 События
11.50 Детектив Шаг в бездну
14.50 Город новостей.
15.05 Д/ф Мой муж-режиссер
15.55 Х/ф «Ларец Марии Медичи». (12+).
17.45 Детектив «Возвращение»
20.05 Детектив «Московские тайны. Семь сестер»
22.00 В центре событий.
23.10 Е. Боярская «Жена. История любви». (16+).
0.40 Д/ф «Георгий Данелия. Великий обманщик».
1.30 Т/с «Пуаро Агата Кристи

ЗВЕЗДА

7.50 Т/с «Жуков». (16+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с «Жуков». (16+).
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с «Жуков». (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Жуков». (16+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Жуков». (16+).
18.00 Новости дня.
18.40 Т/с «Жуков». (16+).
23.00 Новости дня.
23.15 Х/ф «Большая семья».
1.25 Х/ф «...А зори здесь тихие». (12+).
5.00 Д/с «Испытание». (12+).

Малumat

Алай йисан 17-октябрьдин ияниң сияткын бөлүгүндөн 6-да Лезгиин Стадион Сүлеймананын түваруулук галай гомумизматтарды Махачкала, Урусин театрлардын гъвчечи залда «Чулав дагъви» тамаша кылтуруда.

Билеттар Урусин театрлардын кассадай маса кылбаз жеда. Судалар пайды хайынта, агадаңын галай нумрадыз зенг ая: 8 928-540-30-44.

СУББОТА, 13 ОКТЯБРЯ**РГВК**

07.00, 08.30, 16.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке
08.00 Мультифильмы
08.55 Х/ф «Офицеры»
10.45 «Диалоги о рыбаках» Дагестан
11.20 «Мой малыш»
11.50 Мультифильм
12.05 «Галерея вкусов»
12.45 «Подробности»
13.10 «На виду. Спорт»
13.50 Концерт Селима Алапханова
15.50 «Театр поэзии»
16.50 «Дежурная часть»
17.00 Х/ф «Тайна рукописного Корана»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30 Время новостей Дагестана
19.50 «Дежурная часть»

20.00 «Парламентский вестник»
20.20 Проект «Мы - российский народ. Дагестан многонациональный»
20.50 «Первая студия»
21.40 «Полифония»
22.30, 00, 30 Время новостей Дагестана
22.55 Х/ф «За двумя зайцами»
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
01.35 «Мой малыш»
02.00 Х/ф «Леди исчезает»
03.35 «Полифония»
04.25 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
05.00 Проект «Мы - российский народ. Дагестан многонациональный»
05.25 Х/ф «Тайна рукописного Корана»

ПЕРВЫЙ

5.05 Давай поженимся! (16+).
6.00 Новости.
6.10 Формула любви. (12+).
7.55 Играй, гармонь любимая!
8.40 Х/ф «Смешарики».
9.00 Умницы и умники. (12+).
9.40 Слово пастыря.
10.00 Новости.
10.15 Марк Захаров. «Я оптимист, но не настылько».
11.10 Теория заговора. (16+).
12.00 Новости.
12.15 Юбилей Марка Захарова.
13.30 Кто хочет стать миллионером?
18.00 Вечерние новости.
18.15 Эксклюзив с Д. Борисовым. (16+).
19.45 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Юбилейный вечер М. Захарова в театре «Ленком».
0.55 Х/ф «Формула любви».
2.35 Модный приговор.
3.30 Мужское/Женское.
4.20 Давай поженимся! (16+).

РОССИЯ 1

5.00 Утро России. Суббота.
8.40 Местное время. Суббота. (12+).
9.20 Сто к одному.
10.10 Пятеро на одного.
11.00 Вести.
11.20 Вести. Местное время.
11.40 Далекие близкие с Б. Корчевниковым. (12+).
12.00 Новости.
12.15 Юбилей Марка Захарова.
13.30 Кто хочет стать миллионером?
18.00 Вечерние новости.
18.15 Х/ф «Изморозь».
19.45 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Юбилейный вечер М. Захарова в театре «Ленком».
0.55 Х/ф «Формула любви».
1.00 Х/ф «Простая девчонка».
3.20 Т/с «Личное дело».
(16+).

НТВ

5.00 Квартирный вопрос. Суббота.
6.00 Звезды сошлись. (16+).
7.25 Смотр.
8.00 Сегодня.
8.20 Их нравы.
8.35 Готовим с А. Зиминой.
9.10 Кто в доме хозяин? (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога. (16+).
11.05 Еда живая и мертвоя.
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 Поедем, поедим!
14.00 Круговая история. (12+).
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды... (16+).
17.00 Секрет на миллион. Никита Пресняков.
19.00 Центральное телевидение.
21.00 Привет, Андрей! (12+).
20.00 Вести в субботу.
21.00 Х/ф «Третий должен уйти».
23.00 Юбилейный вечер М. Захарова в театре «Ленком».
0.55 Х/ф «Формула любви».
1.00 Х/ф «Простая девчонка».
3.20 Т/с «Личное дело».
(16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.05 Гарусель. (16+).
8.30 Выходные на колесах.
9.05 Х/ф «Любимая». (12+).
11.05 Х/ф «Неоконченная повесть».
11.30 События.
11.45 Х/ф «Неоконченная повесть».
13.15 Детектив «Жизнь, по слухам, одна». (12+).
14.30 События.
14.45 Детектив «Жизнь, по слухам, одна». (12+).
15.45 Детектив «Этим пыльным летом». (12+).
21.00 Постскриптум.
22.10 Право знать! (16+).
23.40 События.
23.55 Право голоса. (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Великолепный век».
0.50 Квартирик НТВ на Маргелову.
2.05 Комедия «Бесконтакт».
4.20 6 кадров. (16+).
4.35 Джейми у себя дома. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.05 АБГДейка.
6.35 Х/ф «Садко».
8.05 Православная энциклопедия.
8.30 Выходные на колесах.
9.05 Х/ф «Любимая». (12+).
11.05 Х/ф «Неоконченная повесть».
11.30 События.
11.45 Х/ф «Неоконченная повесть».
13.15 Детектив «Жизнь, по слухам, одна». (12+).
14.30 События.
14.45 Детектив «Жизнь, по слухам, одна». (12+).
15.45 Детектив «Этим пыльным летом». (12+).
21.00 Постскриптум.
22.10 Право знать! (16+).
23.40 События.
23.55 Право голоса. (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Великолепный век».
0.50 Квартирик НТВ на Маргелову.
2.05 Комедия «Бес

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печаткан ви информациядин министерство

367018, Махачкала,
Насрутдинов пр., 1 "а"

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ

Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М. А. АГЫМЕДОВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62
КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ж. САИДОВА

Газет йисан 52 сеферда акъатзана
Газет алаквадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гүзчилав авунин рекъял Федеральный къултурын Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016-йисан 12-декабрдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди тукъуру хийизва.
Макъалайриз рецензия гузувач ва абур элкъевна вахкувач. Редакциядинни макъалайриз авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкала, Насрутдинов проспект, 1 "а". Печатони квадар

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз ваххана - 16.50

Газет "Издательство" "Лотос"
ОО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкин күче, б.

Тираж 7339

(Г) - Лишандик квай материалар
гъакыдихъ чапзавайбүр я.

(Д) - Икъван яшар хъянвайбуру къедрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/**КПП** - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Дагъустандин Гидрометцентрадин начальник,
РФ-дин лайихлу метеоролог

Абдулгъалим Мегъамедгъульсейнович ДАДАШЕВАЗ:

Къе вун хайи юкъуз вири,
Ярар-дустар,
мукъва-къили,
Мубаракиз атанва ваз
Рикъе экув къастар аваз!
Чандин сагъвал хъуй вахъ
мягъкем,
Хайи чилин арха утыквем!
Хушбахтди хъуй
къачузвай кам,
Агалкъунар хъурай давам!
Пашманвилер,
такъанвилер,
Гъич садрани такурай ваз!
Ви вии юисан юбилейдик
Шад тир тоостар лугъурай
ваз!

ВАЗ ХАЙИ ЮГЪ МУБАРАК-
ЗАВАЙ МУКЪВА-КЪИЛИЯР,
ЯРАР-ДУСТАР

Сулейман-Стальский райондин Гачалхуярый тир
эцигунрин гъунарту устар, Махачкъаладин 21-нумрадин
домоуправленидин рөгъбер, хъсан хизандин къил,
дустарал рикъалай кас

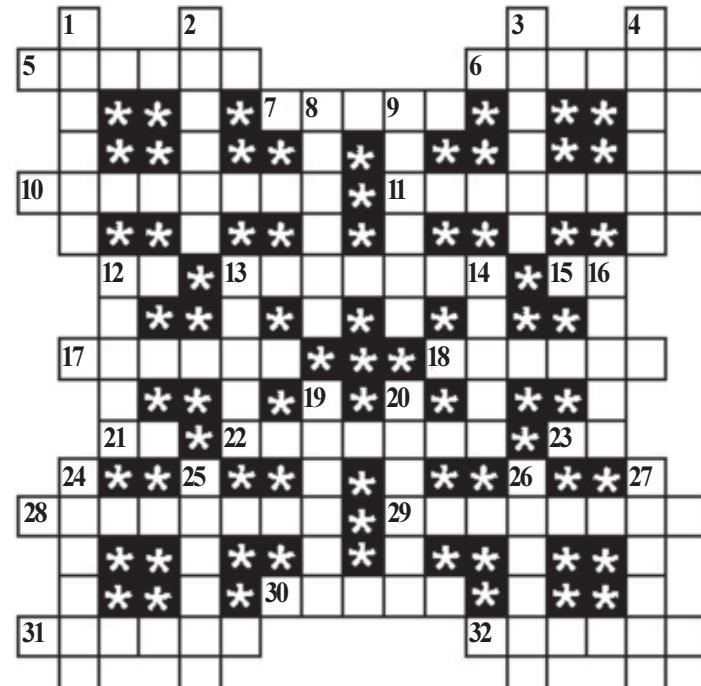
Гъамидуллагъ Идрисович МЕГЪАМЕДОВАЗ:

ВИ 60 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ ДУСТАР:
ФИЗУЛИ, РУСЛАН, РЕЙЗУДИН.

Кроссворд

Тукъурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ДУЪЗ ЦИАРАРА: 5. Кар къулухъ ягъун, эглеш хъун. 6. Тореадордихъ галаз
женг тухудай гъайван. 7. Итимдин твар. 10. Чай гъазурунин пешекарвал.
11. Гъавадин алакъай, чими гъал. 12. Майва. 13. Африкадин къумлух. 15. Къа-
рамалдин хам. 17. Гарун хурук акатна санихъ къват! хъянвай жив. 18. Рикъин
дуст. 21. Ранг. 22. Гъарай-эзер, гъалаба. 23. Гектар (урус гаф). 28. Хъульцуян.
29. Нафтадин мяденра ва я маса заводра флягейри чигур зегъметдин нетиж
иесиди вичиз къачун. 30. Акъул авачир инсан. 31. Цавун къати ван. 32. Лезгий-
рин ширинлухдин са жууре.

ТИК ЦИАРАРА: 1. Скулптурада ишлемишдай къван. 2. Чиижрен "мез". 3.
Гъажибогован "Адётрин къармахра" пъесадик квай туынт итим. 4. Къ.Ме-
жидован "Дагъларин деринрии булахар" романда рушан твар. 8. Хъуръун
майшатдин хилел машъулди. 9. Гъаким Къурбанан гъакиярин сад лагъай
кътбидин твар. 12. Киря. 13. Мегъамед Ярагъвидикай ктаб къеъ алым (фа-
милия). 14. "... - аламатрин улькведа" - инглисирин машъур маҳ. 16. Лишан.
19. Алпинистрин "къвал". 20. Къайда. 24. Бухара хъыцникъдин са жууре. 25.
Ресторандин къулугъчидиз чарасуз къаб. 26. Рикъл алладарун патал такур чай-
ра къекъуль. 27. Къильдин халкъ.

Женнет диде-бубадин къвачерик ква

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Хъсан адеп хъянвайвал, 1-октябрь
брдиз Ахчегъ райондин КЦСОН-да
(жемятдиз яшайишдин рекъял къул-
лугъунин Центр) Яшлубурун между-
народный йикъян сувар гурлудаказ
къейдна. Центрадин къуллугъчир, дала-
дихъ умъурдин девлетлу теж-
риба галай гъурметлу ксариз гъар
са нямет алаз дъзмишнавай суфра-
яр ачухнавай. Мярекатда гъак "Ах-
чегъ район" МР-дин къил Осман Аб-
дулкеримова, райондин Обществен-

дин къуллугъчирин абурун къаюм-
вилек квай аялри мярекатдин ишти-
ракийирин гъульзурлар музъакидин
нумрайларди шадарзаяв.

Гаф Ахчегъ райондин къил Осман Абдулкеримова къачуна: - Гъурмет-
лу диде-бубадир! Күн яшлубурни
къульзурлар ваъ, камаллу чехибур я.
Къе чи дережа - вири агалкъунар,
якъин, куъ гъунаррин нетиж я. Акъ-
алтазавай несил къвачел ақъалдарун,
дъздақаз тербияламишун патал къуль-
зурлар зегъметдай чухсаъул! Чехибуруз
гъурмет ийизмай къван гъагъа
гъагъа жегъилрин крарни вилик фида.

ный палатадин председатель Али Ис-
маилова, райондин къаюмийадин крар
идара ийизвайди тир Вадим Агъаси-
ева, культурадин управленидин начальник Къистер Гъаниевади, "Цийи
дуњъя" газетдин къилин редактори
и макъадин автордира маса мугъман-
ри иштиракна.

Къат! хъянвайбур хуш келимай-
ралди тебрик авналди, мярекат
КЦСОН-дин директордин замести-
тель Фироза Гъамзаевади ачуна ви
сифте гаф Центрадин директордин
везифаю вахтуланди тамамарзавай
Мирвара Мусанабиевадиз гана.

- Гъурметлу диде-бубадир, баде-
ярни чехи бубадир! Лезги халъидиз
"Патав чехиди гвачтла, са чехи
къвантел хъйтланни алуъкъ", "Рагъ-
метдиз фенвай бубадин бармак ви-
лик эцигна, гъадал меслят гъваш",
"Женнет диде-бубадин къвачерик ква"
лугъур камаллу мисалар ава. Күн
хътиң камаллу меслятчияр, насиғ-
атчияр галай чун баҳтул ксар я. Къуй
куън, гъульзурлар къумбар яз, чаҳъ-
яргъалди галамуқърай. Суварин и
къени суфра, концерт - вири күн
паталди я, буюр! - лагъана Мирвара
Мусаевнади.

Рахунрин арада РДК-дин мани-
дар Исаима Ризаханова ва КЦСОН-

Чехибуруз гъурмет тийизвай хиза-
нан аватл, гъабурузни акурай, чир
хъурай, дуъз рекъел хтуря лагъана
тухувай и мярекат тешкилнавай ксар-
ни пара къадар сагърай...

Мярекатдал тебрикдин хуш ке-
лимаяр райондин культурадин Управ-
ленидин начальник Къистер Гъаниев-
ади, Общественный палатадин пред-
седатель Али Исмаилова, и цаарин
автордина лагъана. Абу залда авай
диде-бубайриз ва райондин вири яш-
лубуруз и сувар рикъин сидкъидал
мубаракна.

Чин нубатдай Зегъметдин Яру
Пайдахдин къве ордендин сагъиб
Агъаверди Агаеви, зегъметдин вете-
ранар тир Асия Рагимовади (ада
вичин шишири къелна), Низам Пирса-
идова, хуруъги Алисултан Алисул-
танова, цуруъви Мегъи Рагимовади,
луткунви Гъубелатун Къличхано-
вади, къаклавияр тир Надир Замано-
вани Шайнисе Аслалиевади ва маса-
буру, чеб рикъел атана, икъл хъсандиз
къабулунай, гъар йикъян къайгъуй-
рикай худна, рикълер шад авунай,
хъсан концерт гунай райондин руково-
дстводвозди, КЦСОН-дин коллектив-
диз пара къадар сагърай лагъана.
Эхирдай, яшлубур ағъмишнан яз, абу-
руз гъвчели савкъатарни гана.

Камалдин

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

* * *
Фитнекарди вуч дугъридай
къада, Гъалтай чкадал гаф гъалдадча
ада.

* * *
Санал алайла арха жеда ви,
Вун алачирла хъвада ви иви.

* * *
Гъам-хажалат, дуст, твамир
ви рикъле, Вун тақланбуруз шад жеда
сифте.

* * *
Фитнекар гъульягъдилайни
пис я,
Ада вичин кар аквада кисна.

хазинадай

* * *
Вич са зат/ тушиз, къазе лап
виняй,

Сарап экъисиз буржар къаз
хурий.

* * *
За рикъин къене хразва гамар,
Мад тухъун патал дуњъяды
цаляр.

* * *
Гъар гамуник квай яру тир
царар,
Гъалибилин я абура пайдахар.

* * *
Ички хъвайила ширин жеда ваз,
Пиян хъвайила эвермир на заз.
* * *
Пиянскадикай дуст къадалди,
Фикирайтла хъсан я яргъалди.

"ЛГ"-дин 39-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:

дүъз ЦИАРАРА: Дагъустан. Агъиль. Ватан. Маша. Азаб. Рехне. Рат. Линг.
Кутар. Ивир. США. Риал. Пенек. Аят. Азан. Ем. Еб. Келле. Ава. Азият.

ТИК ЦИАРАРА: Гъалаба. Сувар. Артух. Анже. Ата. Имарат. Ерги. Нани.
Тирш. Иван. Грек. Кархана. Аслан. Аптека. Емеля. Мез. Бет. Ли.